

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

ליצחק אבינו, כמו לכל האבות, היה בית מדרש שכולו קדש – אליו נכנסו רק הגרים לאחר שנתגיירו. אך רבקה יצאה גם לבית המדרש שמיועד לקירוב וגיוה, בית המדרש המיועד לגוים – בית המדרש של שם ועבה, המתקיים לשם כך עד היום הזה (וביתר שאת)

[מתוך השיעור 'להתהפך ולהפוך']

תולדת תשפ"ב

תולדות ה'תשפ"ב

- 04** **אם ירצה ה'**
נקודה מעובדת
למה יהודי מתכוון שהוא אומר
"אם ירצה ה'?"
- 05** **"היום אם..." – התנאי לביאת המשיח**
שיעור אמונה ובטחון (37)
"אם" – ביאורים לתנאו של המשיח
לביאתו היום
- 18** **דבר השמיטה**
רשימת הרב
פרצוף טעמי מצות השמיטה
- 22** **להתהפך ולהפוך**
רמתים צופים וקדושת לוי
כח הגיור של רבקה ובית המדרש
של שם ועבר
- 26** **הסיפור החסידי**
המהרש"א
שיעור בשפלות מבעל ההילולא
של ה' כסלו
- 28** **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
על פערי רוחניות בין בני זוג
ועל תפילה ותקוה לטוב גלוי
- 29** **פְּאֵזוֹר לְיִשְׂרָאֵל
חִלּוּמֹת חֲסִידֵי יִם**
רְזִי יִלְמָד אוֹתָנִי עַל הַחֹגֶשׁ הַמְּיֻחָד
שֶׁל חֲדָשׁ כֶּסֶלּוֹ – חֹגֶשׁ הַשְּׁנָה

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צ'ץ אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל עם ישראל ובתוכם לקוראינו די בכל אתר ואתר. שבת פרשת תולדות בפתח ועמה גליון **נפלאות** חדש **ומלא בכל טוב** כתמיד.

השבוע בגליון:

נפתח עם שיעור **אמונה ובטחון** מח"י חשון, "**היום אם...**" – **התנאי לביאת המשיח**, בו באר הרב את משמעות התנאי של המשיח לביאתו "היום". בתוך הדברים יש ביאור נפלא לשגרת הלשון היום-יומית שלנו – "אם ירצה ה'" ו"בעזרת ה'" (כפי שאפשר לראות גם בנקודה המעובדת).

אחרי הפסקה קלה מתחלת השנה, אנו זוכרים לחזור ולעסוק בענין העיקרי של השנה, **שנת השמיטה**. בשיעור ערוך מתוך רשימת הרב, **דבר השמיטה**, אנו זוכים לפרצוף טעמי 'עבודה' למצות השמיטה.

מהרמתיים **צופים** והקדושת **לוי** על הפרשה דולה לנו הרב **תובנות יסוד ביחס לקירוב רחוקים**, חינוך וזוגיות – **לא כדאי לפספס**.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

רוצה להבין את השיעור טוב יותר?
איתיאל גלעדי בשיעור על המאמר
חפש ביוטיוב - עלון נפלאות

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

אם ירצה ה'

בה' ומותנה ברצונו. באמירת "אם ירצה ה'" אנו רוצים לקשר את "אפשרי המציאות" שלנו למציאות האמתית של "מחויב המציאות" ובכך להעניק לו תוקף אמתי. "אם ירצה ה'" אין פירושו 'נעשה אם ה' לא יפריע' אלא 'אם אכן נעשה – זהו רצונו האמתי של ה'!'.

אכן, אמתת ה' היא למעלה מטעם ודעת שלנו, למעלה מהמשוער והמצופה. כשאומרים "בעזרת ה'" אנו חיים ב"עלמא דאתגליא" (השכינה-המלכות, ה"עזר כנגדו" של הקב"ה, סוד "בעזרת ה'") – מודדים את העולם הגלוי והידוע לנו לפי הבנתנו ופועלים בו בעזרת ה'. "אם ירצה ה'" מעלה אותנו ל"עלמא דאתכסיא", למקום אי-הידיעה ואי-הוודאות – איננו יודעים מה ירצה ה', ואנו פתוחים להיות מופתעים מרצונו.

חז"ל אומרים ש"אם" ניתן לקרוא גם כ"אם" – ב"אם ירצה ה'" אנו עולים מ"עזר כנגדו", גילוי אלקות במציאות הידועה והגלויה, לאמא ההרה בתוכה מציאות עתידית נעלמת. בסופו של דבר, סימן השאלה על ההווה מוליד תשובה חזקה יותר (דוגמת קיום שטר אחרי שיצא עליו ערעור), שמקורה גבוה ועצמי הרבה יותר (על דרך "מקום שבעלי תשובה עומדין בו", שצדיקים גמורים לא יכולים לעמוד בו).

כך, כאשר אליהו הנביא הסביר שמישיח אמר שיבוא "היום" ובעצם התכוון ל"היום" – אָם [בקלו תשמעו] הוא לא התכוון להחליש את תוקף דבריו אלא לחזק אותם: התנאי הופך את ביאת המשיח לדווקאית ואמתית וקיום התנאי מגלה-מוליד את האיתן שבנשמה, את הנחיצות של "איתן האזרחי" הנמשכת מאברהם אבינו עד לזריחתה לעתיד לבוא.

מאז יעקב אבינו "שם שמים שגור בפי כל" ויהודי מאמין אומר כמה פעמים ביום "אם ירצה ה'" או "בעזרת ה'". מה פשר התוספת "אם ירצה ה'"? האם היא באה להחליש את ההבטחה והמחויבות של המבטיח? האם היא תזכורת, זehירה ומפוחדת, שה' יכול 'לקלקל' לי את התכניות? האם תכליתה להזכיר שם שמים על המעשים העתידיים, לבלתי ירום לבבו של העושה (בבחינת "זכרת את הוי' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל")?

כשאומרים "בעזרת ה'" מכירים שכל מעשינו הם בעזרתו יתברך – ובלעדי מאומה לא יצלה. בעומק יותר, כוונת "בעזרת ה'" היא לא שה' עוזר לנו – הוא העושה ואנו איננו אלא עוזרים על ידו כ"מסייע שאין בו ממש" (כמאמר ר' אשר פריינד – ה' לא עוזר לי...). אך כשאומרים "אם ירצה ה'" הכוונה אחרת:

את עצמות ה' איננו יכולים לתא, אך אחת ההגדרות לה' היא מי שהכל מותנה בו-ברצונו ("הוא ורצונו אחד"). בלשון הרמב"ם, "והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים... לא נמצאו אלא מאמתת המצאו. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים הוא לבדו יהיה מצוי" – ה' הוא "מחויב המציאות" וכל דבר אחר הוא "אפשרי המציאות" התלוי

השיעור מוקדש לע"נ:
הרה"ח דניאל בן אברהם ע"ה בוטח –
נלב"ע כ' מרחשון תשפ"א

שיעור

אמונה ובטחון (37)

"היום אם..." – התנאי לביאת המשיח

קיצור מהלך השיעור

אליהו הנביא הסביר שהמשיח שאמר שיבוא "היום" התכוון "היום" – אם בקלו תשמעו". השיעור שלפנינו עוסק בסוד המלה הקטנה אך המשמעותית "אם" – התנאי שמצרף אליהו לדברי המשיח. **פרק א** מעמיק בסוד התנאי, תוך הרחבה בביטוי השגור 'אם ירצה ה', ובהסבר סוד האמונה האמהי (אם) הטמון במלה אם. **פרק ב** פונה לפסוק מיוחד, "נשאתי אמיך אפונה", בו יש עוד משמעות של "אם" (לשון אימה) – מסביר אותו בעומק ומקשר אותו לתנאי ביאת המשיח. הפרק 'מקנח' בעוד רמזי "אם" חשובים בהקשר לגאולות ישראל ולקיבוץ גלויות העתידי.

שיעור זה הוא חלק מסדרת שיעורי אמונה ובטחון – אותה אפשר לבקש בדוא"ל: itiel@pnimi.org.il

א. אם ירצה ה' התנאי לביאת המשיח

"שכינה היתה עמם"²). אחר כך הוא שאל את אליהו הנביא מתי יבוא המשיח והוא שלח אותו לשאול את המשיח עצמו, תוך שהוא מוסר לו את מקום ישיבתו ואת סימניו. כאשר שואל רבי יהושע בן לוי את המשיח "אימתי אתי מר?" – מתי כבודו, מלך המשיח, בא? – הוא עונה לו "היום!", בבטחון גמור. כאשר לא בא המשיח

הגמרא^א מספרת שרבי יהושע בן לוי פגש את אליהו הנביא בפתח מערת רבי שמעון בר יוחאי. הוא שאל אותו האם יזכה לעולם הבא ואלהו הנביא ענה לו "אם ירצה אדון הזה"

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. אמונה ובטחון (37) – שיעור לבנות תיכון יעלת חן. ח"י חשון תשפ"ב – כפ"ח.

א סנהדרין צח, א.

ב רש"י שם.

הן האותיות המשמשות לעתיד לבוא^ט (אלך ילך תלך נלך) – כח להביא לעתיד, לימות המשיח, להתחבר לעתיד הנעלם, לממש ולהגשים את היעוד של העתיד. איתן הוא גם כינוי לאברהם אבינו, "משכיל לאיתן האזרחי", ככה מתחיל פרק פט בתהלים. הכל מתחיל ממנו, ה־תניא וקיום התנאי. ה' ברא את העולם בשביל משיח, אבל יש תנאי – "אם בקלו תשמעו". מי מתחיל לקיים זאת? אברהם אבינו, ואחריו יצחק ויעקב וכל עם ישראל. עד מתן תורה הכל עדיין בהריון, מבריאת העולם, ובמתן תורה כבר הופך להיות לידה^ח – שליחות ויעוד ברוך, וצריך לקיים זאת. מלת המפתח כאן היא "אם". כידוע, אנחנו אוהבים להתבונן וללמוד על מלים קצרות, רק של שתי אותיות (מלים שהן אחד מ־לֵא שיערים של לשון הקדש – לֵא צירופים אפשריים של שתי אותיות שונות^ז). הביאור שנלמד היום עוסק בשער אֵם, וזהו בכלל ענין חשוב בלימוד שלנו על משיח. אם הוא אֵם וגם אָם, כמו שנראה תיכף – לכן יש כאן שייכות לשרה אמנו, האמה הראשונה של עם ישראל, וגם לחוה, האשה הראשונה, שנקראת כך משום שהיא "אם כל חי"^ז. הכל אָם, אֵם.

בלי המלים "בקלו תשמעו", שתי המלים הראשונות של הביטוי הן "היום אם". עד עכשיו^ז למדנו רק את סוד המלה "היום", דרך התבוננות בריבוי הופעות של המלה "היום" בתנ"ך. הביאור כאן מלמד ש"היום" הזה הולך ביחד – באופן מהותי, עצמי – עם המלה הקצרה "אֵם", שהיא גם אָם. ביאת המשיח

באותו יום יש לרבי יהושע בן לוי טענות נגדו, שהוא לא דובר אמת. הוא הולך לאלהיו הנביא ואומר 'המשיח שקר לי! – מה זה?!'. עונה לו אלהיו הנביא – לא הבנת נכון, הוא אמר "היום", אבל התכוון לפסוק "היום אם בקלו תשמעו"^ז. מצד אחד ה"היום" של המשיח הוא בטחון גמור, אבוא היום, אבל מצד שני הוא מותנה – יש בו תנאי. מה התנאי? "אם בקלו תשמעו". הרמב"ם פוסק להלכה ש"סוף ישראל בסוף גלותן לעשות תשובה ומיד הן נגאלין"^ז. ברגע שיעשו תשובה, "אם בקלו תשמעו", מיד יבוא משיח, תבוא הגאולה – אין ספק, בטוח – אבל "אם", כאשר יקרה התנאי, תלוי בנו. במה תלויה ביאת המשיח? אנחנו יודעים שגם אצל הרבי הדבר לא פשוט. הוא גם אומר^ח ש"אני את שלי עשיתי" ועכשיו "עשו אתם כל אשר ביכלתכם להביא את המשיח תיכף ומיד ממש", תלוי בכם, לטכס עצה לבד – "אם בקלו תשמעו". מצד שני, יותר מאוחר, הרבי אומר שהכל תלוי במשיח עצמו. כלומר, אם משיח מספיק רוצה לבוא "היום", ואומר זאת בבטחון גמור וחזק, הדבר יקרה "היום" בפועל ממש. איך אפשר ליישב את הסתירה-לכאורה בין שתי האמידות? ביאת המשיח "היום" תלויה בנו או תלויה במשיח? בכל אופן, אפילו אם היא תלויה במשיח – היא עדיין תלויה במשהו, יש איזה "אם", איזה תנאי.

"אֵם" – סוד התנאי

המלה תנאי היא מלה מאד מיוחדת: תנאי הוא גם אותיות תנאי^א – כל ספר התנאי הוא איזה תנאי, כנראה תנאי לביאת משיח, שנלמד תנאי אליבא דנפשיה, שנקיים אותו כמו שצריך. תנאי הוא גם אותיות איתן^ב, כמו שנראה. איתן

ט שפה ברורה לראב"ע; מכלול לוד"ק שער דקדוק הפעלים כ, ב ועוד. נכתב במגיד דבריו ליעקב קדיא ו' רל ובכ"ד.

י תהלים פט, א. ב"ב טו, א.

יא כפי שנתבאר בחלקו הראשון של השיעור (נדפס בגליון הקודם). וראה גם שיחת חה"ש תשמ"ח שמ"ת הוא לידת העם.

יב ספר יצירה פ"ב מ"ה.

יג בראשית ג, כ.

יד משיעור 23 עד שיעור 36 (בדילוגים).

ג תהלים צה, ז.

ד הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

ה שיחת כ"ח ניסן תנש"א.

ו שיחת ש"פ נח תשנ"ב.

ז ראה תקו"ז כא (מג, ב; מו, ב).

ח ראה סה"ש תש"ג עמ' 59.

איך לתפוס להגדיר לעצמי את המושג ה' אם מתבוננים עמוק, ה' הוא אותו אחד שהכל תלוי בו - הכל מותנה בה'

ה' - מי שהכל מותנה בו
נעמיק עוד טפה: הדבר
הראשון, יהודי מאמין בקב"ה
- מאמין שיש ה' בעולם. איך
לתפוס-להגדיר לעצמי את המושג
ה'? מה זה ה' בכלל? יש כל מיני
דברים שאפשר לומר על הקב"ה,
הגם שאי אפשר להגדיר אותו
ממש^ט - ה' הוא רחמן (ככיניו
בגמרא "רחמנא"), ה' הוא אחד^כ,

ה' הוא עצם הטוב^{כג}. אבל אם מתבוננים עמוק,
ה' הוא אותו אחד שהכל תלוי בו - הכל מותנה
בה'. היות שהוא ורצונו אחד^{כד} (כמו שמוסבר
בתניא^{כה}) - כשאומרים שהכל מותנה ברצונו
(אם ירצה ה') בעצם אומרים שהכל מותנה בו.
אם זה ה' - זה יהיה. אם זה לא ה' - זה לא
יהיה. שוב, אם זה ה' הכוונה היא אם זהו רצון ה',
הוא ורצונו אחד" (רצון עולה 'אם ירצה' - שגם
עולה שמו, 'השם' ע"ה - היינו שעצם הרצון,
בהיותו רצון, הוא מותנה, ודוק).

אם כן, כעת אנחנו נותנים הסבר חדש ופשוט
ב"היום" של משיח: אני יכול לומר "היום"
בבטחון הכי גמור, ועדיין אין כאן סתירה לאמירת
אליהו שהכוונה "היום אם". אם, כמו שהוא
ראשי תבות אליהו-משיח, הוא גם ר"ת אבינו-
מלכנו - אם אמא רוצה. "אם" כאן הוא אמא
- הכל תלוי באמא. היא "עושה רצון בעלה"^{כז}
- מתקנת ועושה את הרצון שלו^{כח}, היא מקור
הרצון, בה תלוי 'אם ירצה ה'". צריך להתבונן
שיש דבר אחד שהכל תלוי בו, הכל מותנה בו,
והדבר שהכל מותנה בו - הוא הקב"ה.

"היום" אם משהו יתקיים, מילוי
התנאי, ותלויה גם באם, באמא.

אם ירצה ה'

איפה פגשנו את המלה "אם"
בביאורים האחרונים שלמדנו?
אמרנו^{טו} שיש חמש מדרגות של
מודעות למשיח - רבי יהושע בן
לוי, למעלה ממנו אליהו הנביא,
למעלה ממנו רשב"י, למעלה

ממנו משיח ולמעלה ממנו "אדוננו זה" (או
"האדון הזה") - השכינה, ה'. חמש מדרגות כנגד
נרנח"י - הכל של משיח (שהוא היחידה הכללית
של עם ישראל)^{טז}. כמו שפתחנו, כשהוא שואל את
אליהו הנביא האם יש לו חלק לעולם הבא אליהו
עונה לו "אם ירצה האדון הזה". גם לשאלה מתי
יבוא המשיח, מצד אחד המשיח אומר "היום"
ומצד שני אליהו אומר בשם המשיח "אם"
(אליהו-משיח ר"ת אם, כמו שנראה). "האדון
הזה" הוא דרגה מעל המשיח (קוצו של י' ביחס
לאות י'), ולגביו כתוב "אם ירצה האדון הזה".

מה הביטוי הנפוץ ביותר, שבעצם הוא אותה
לשון, שכל אחד ואחת מאתנו אומה, צריך לומר,
כמה פעמים בכל יום? - "אם ירצה ה'"^{טז} (מנהג
ישראל לכתוב בר"ת אי"ה - "איה מקום
כבודו"^{טז}). אז משיח יבוא היום? כן? לא? הוא
ודאי יבוא היום, אם ירצה ה', "אם ירצה האדון
הזה". מה בעצם המשיח אומר שם ב"היום"?
מצדי הענין גמור, אין לי שום ספק, זו לא בעיה
שלי. בכל אופן, גם ב"היום" של משיח, שהוא
בטחון גמור מצדו, יש איזה 'אם ירצה ה'". לא
יתכן משהו בעולם בלי 'אם ירצה ה'".

טו ראה מו"נ ח"א פנ"ח.

כ דברים ו, ד.

כא ראה ע"ח ש"א ענף ב; מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים
עמ' ה ואילך.

כב ראה הלכות יסודי התורה פ"ב ה"י.

כג פל"ח. ובכ"מ.

כד תנא דבי אליהו רבה פ"ט.

כה ראה לקו"ש ח"ד בלק ס"ד ובכ"ד (וכפי שהורחב
בחלקו הראשון של השיעור).

טו ביאור ד לפ"ד. נלמד בשיעור 33.

טז ראה ע"ח ש"ג פ"ב. חסדי דוד הנאמנים ח"ד עמ' 110.
יז ורמז: אם ירצה הוי' עולה "יחי אדני המלך דוד לעלם"
(מלכים א, א, לא) - מאמר בת שבע לדוד המלך, כאשר
בקשה ממנו על מה שיקרה לאחר הסתלקותו, אלא ש'אם
ירצה הוי' הוא יחיה לעולם (וראה עוד שיעור ש"פ חיי שרה
השתא).

יח נוסח קדושת כתר.

אמונת האם – "היום אָם"

אין עוד "היום אָם" בתנ"ך – מה שנקרא "לית" בלשון בעלי המסורה^כ, זהו צירוף חד-פעמי בתנ"ך, בפסוק שאליהו אומר שאליו התכוון משית. כמה שוה "היום אָם"? אמונה. אמונה מתחילה "אָם" וה־זנה היינו "היום". "היום אָם", כל ההתבוננות שלנו עכשיו, הוא כבר סוד האמונה. אָם אני מוריד את ה"אָם", ונשאר רק עם "היום", זהו כבר בטחון, אבל "היום אָם", כפי שמסביר אליהו הנביא, שוה אמונה. הפסוק של האמא, "מושיבי עקרת הבית אָם הבנים שמחה הללויה"^{כז}, עולה 21 פעמים אמונה^{כח} – כדי להיות אמא שמחה צריך לזכות לאמונה, אמא היא "היום אָם".

כעת נקרא בפנים:

והנה עיקר לשון תנאי בתורה הוא "אָם", וכמו בפסוק זה – "אָם בקולו תשמעו". והוא בסוד "אָם לבניה תקרא", "א"ת 'אָם' אלא 'אָם'",^{כט} חז"ל דורשים "אל תקרי 'אָם' אלא 'אָם'". באמת, בקבלה הניקוד של בינה-אמא הוא צירה^ל, לשון צורה^{לא} – יצירת הולד היא בתוך הרחם של אמא, "צר צורה בתוך צורה"^{לב}. זהו הצירה של המלה אָם. הניקוד צירה שוה בעצמו 20 – הוא שתי נקודות, אותן מחשבים כמו שתי יודין^{לג}. אָם עם הניקוד (כלומר, אָם ועוד 20) שוה "היום" – "היום אָם".

שוב, כל "אָם" הוא "אָם הבנים שמחה". מה לומדים מכאן? שהגדר של אמא – כל אשה כאן – היא מודעות של תנאי. זו מעלת האשה וגם החסרון, תלוי איך מסתכלים על הענין. האמא

מודעת לכך שהמציאות מותנית – בסופו של דבר המציאות מותנית בקב"ה, 'אָם ירצה ה'".

אָם ירצה ה' ובעזרת ה'

יש עוד ביטוי דומה ל'אָם ירצה ה', שגם אותו אומרים כמה פעמים בכל יום? בעזרת ה' – ביטוי דומה אבל שונה. מה ההבדל בין 'אָם ירצה ה' ל'בעזרת ה'?" קודם כל, 'אָם ירצה ה', כמו שכתוב כאן, רומז ל'אָם'. 'בעזרת ה' מזכיר "עזר כנגדו"^{לד} – 'בעזרת ה' הוא כמו האשה של ה', השכינה, המלכות, כנסת ישראל.

בשם י־ה־ז־ה ב"ה יש ה ראשונה ו־ה אחרונה. מה ההבדל? זהו משהו יסודי^{לה}. רש"י אומר^{לו} שה־י על שם העתיד. ו היא בדרך כלל ו החבור. מה הן שתי ה? יש בלשון הקדש שתי בחינות ה – ה השאלה ו־ה הידיעה. למלה אָם אני יכול להוסיף ה – 'האם כך וכך?'. ל־ה הזו קוראים ה השאלה, 'האם משיח יבוא היום?'. אבל בדרך כלל ה לפני מילה – הילד, הילדה – היא ה הידיעה. כתוב ש־ה עילאה היא ה השאלה, היא נקראת "מי דקיימא לשאלה"^{לי}. דווקא באמא מותר לשאול – אמא היא חוקרת, "החקר אלוה תמצא"^{לכ}, שואלת. יש גם תשובה לשאלות שלה, לכן גם תשובה (עבודת התשובה) שייכת לאמא בקבלה^{לד}. אחרי שיש שאלה – יש תשובה, התשובה מביאה רפואה לעולם^{למ}. המלכות, עלמא דאתגליא, היא ה הידיעה, דבר גלוי וידוע, אבל "אָם לבניה תקרא" היא ה השאלה – זו המודעות של האמא.

בסגנון נוסף: כשאומרים 'בעזרת ה' ממשיכים מאור אין סוף הממלא כל עלמין (סוד השכינה, שניצוץ ממנה שורה בכל נפש

כו במסורה, המצייתת בקיצור תופעות דקדוקיות ולשוניות החוזרות על עצמן, מצייתים תופעה חדר-פעמית במלה לית (או בקיצורה, ל), שפירושה בארמית 'אין' (אין תופעה נוספת כזו).

כז תהלים קיג, ט.

כח כפי שהורחב בחלקו הראשון של השיעור.

כט עפ"י ברכות נז, א (וראה פרדס רמונים ש"ח פ"ט ותקו"ז תקון יח – לד, א – ובכ"ד).

ל תקו"ז ע (קכט, א"ב).

לא ראה שיעור כ"ב אדר תש"פ ובכ"ד.

לב ברכות י, א.

לג ראה בשיעור הנסמך בהערה לא. ובכ"מ.

לד שם ב, יח.

לה ראה סוד ה' ליראיו ש"ט.

לו על שמות טו, א (ביחס לאות י).

לז ע"פ זרה ח"א, א, ב.

לח איוב יא, ז.

לט ראה זרה ח"ג ככב, א"ב (ברע"מ). ובכ"מ.

מ יומא פו, א (ע"פ הגהות הב"ח).

של עתיקא מתגלה ב"אהיה" של אמא^{מח}.

אליהו הנביא – המודעות לתנאי והכח לקיומו

וזהו שאליהו הנביא, סוד המודעות לתנאי ומימוש היעוד ע"י קיום התנאי בפועל^{נע"י} הפצת אור תורתו של משיח^נ.

אליהו הנביא אומר לרבי

יהושע בן לוי שיש תנאי. בחמש המדרגות שיש כאן, אליהו הוא בז"א, למטה מהתנאי שבבינה, אבל הוא מודע לתנאי – יש לו דעת שהדבר הזה מותנה. אליהו הנביא הוא המודעות שהמציאות שאתה, המשיח, רוצה – מותנית. במה? בה' – אם ירצה ה'. הרמב"ם, שאומר את התנאי של "סוף ישראל בסוף גלותן לעשות תשובה ומיד הן נגאלין", הוא בעצם כמו אליהו הנביא כאן. זו מודעות מלאה שיש פה תנאי וצריך לקיים את התנאי בפועל.

איך אנחנו מקיימים את התנאי בפועל? מה אנחנו צריכים לעשות? על ידי תורת גאולה ומשיח, כמו שהרבי אמר – צריך להפיץ חסידות, ובמיוחד החסידות שמדברת במיוחד על גאולה ומשיח^{מט}. צריך לדבר על מלכות ישראל – אמרנו ששנת השמיטה שייכת ללימוד והפצת מלכות ישראל במיוחד^ד. כך מימוש וקיום התנאי. איפה אליהו הנביא, עם המודעות לתנאי והדחף לממש אותן, נמצא?

עומד, כעבדא קמי מריה, אפיתחא דמערתא

אם אני מוריד את

ה"אם", ונשאר רק עם "היום", זהו כבר בטחון, אבל "היום אם", כפי שמסביר אליהו הנביא, שוה אמונה

מישראל) וכשואמרים 'אם ירצה ה' ממשיכים מאוד אין סוף הסובב כל עלמין (סוד קוב"ה) – הכל "לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה"^{מא}.

גילוי האמונה בתנאי

יש כאן מושגים עמוקים, ורק נאמר בעל פה – קצת מהר – מה כתוב כאן: כתוב שבאמא

דווקא מתגלה פנימיות הכתר – "התגלות עתיקא באמא"^{מב}. זהו סוד האושר – בסוף האמא מאושרת ב"אם הבנים שמחה", אחרי ה"ירידה צורך עליה" שלה^{מג}. האושר בסוף מגלה את פנימיות הכתר שלה, פנימיות הרצון שלה – פנימיות הרצון של האשה היא ילדים, משפחה גדולה ומאושרת. בתוך עתיקא המדרגה הכי גבוהה היא רדל"א, "רישא דלא ידע ולא אתידע"^{מד}. משמעות הביטוי היא הראש שלא יודע מה יש בתוך עצמו, לא מכיר את עצמו, וכל שכן שלא נודע לזולתו. מה באמת יש בתוך הרדל"א? חביון עוז העצמות^{מה} – עצמותו יתברך, היש האמתי. היש האמתי הוא המקור של "יש בטחון"^{מו}, אבל האמונה – הכח הפנימי של הרדל"א – לא יודעת מה יש בה. באמונה הכל עדיין מותנה, עדיין יש איזה ספק. את השאלה הזו אפשר לשאול וצריך לשאול, וגילוי השאלה עם התשובה, הוא באמא בסוף. זהו הסבר למה שנקרא "התגלות עתיקא באמא". גילוי עתיקא באמא נקרא "אהיה אשר אהיה"^{מז} – "אהיה"

מא ראה תניא פמ"א.

מב ראה הגהת הרנ"ש לאוצרות חיים שער עתיק פ"ד; תו"א לך לך יא, ב וש"נ.

מג כפי שנתבאר באריכות בחלקו הראשון של השיעור.

מד ע"פ זר ח"ג רפח, א"ב.

מה שער מאמרי רשב"י פירוש ספרא דצניעותא פ"א, ע"פ חבקוק ג, ד. וראה גם מאו"א מערכת אלף אות סד.

מו קהלת ט, ד. ראה באורך בשיעורים 14, 16 ו 17.

מז שמות ג, יד.

מח לקו"ת (האריז"ל) פרשת שמות. ראה קהלת יעקב ערך 'אהיה'.

מט וראה שיחת ש"פ תזו"מ תנש"א.

נ שיעור כ"ט אלול תשפ"א (נדפס בגליון האזינו השתא).

נא ב"ב נח, א.

לו" – הוא מתמהמה, הוא מקיים את התנאי, וממילא תהיה בטוח שהוא יגיע. זו נשיאת הפכים, פרדוקס – העובדה שהוא מתמהמה, לא בא, היא הסימן ש"בא יבא לא יאחר". למה התנאי של המשיח הוא "יתמהמה"? הוא צריך להגיע לשתי בחינות של "מה" – כמו ה"ונחנו מה"¹¹ הכפול שכתוב במשה ואהרן (שהם בעצמם בסוד **אם**, אהרן-משה, כדלקמן). כך דורשים¹² את הפסוק "כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים"¹³ – אם היינו מתמהמהים (**באלול**, אותיות "**לולא**") אזי שבנו פעמיים, תשובה תתאה ותשובה עילאה. הגר"א מסביר¹⁴ ש"בא יבא" היינו משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, שתי בחינות משיח להן זוכים על ידי שתי בחינות ה"מה" של ה"יתמהמה" (ורמז: **משיח בן יוסף משיח בן דוד** עולה 22 פעמים **מה**).

ב. "נשאתי אחיך אפונה" **אם לשון אימה**

נמשיך לקרוא את הפסקה הבאה, עוד יותר בקיצור. אנחנו מתבוננים בשרש **אם**, ואמרנו – לפי דברי חז"ל – שאפשר לקרוא **אם** במקום **אם**. דברנו על **אם** במשמעות של אמא, אבל יש עוד משמעויות רבות לשער **אם**. כעת נלמד משמעויות מיוחדת – **אם** לשון אימה. התורה נתנה באימה, ביראה, ברתת ובזיע – "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה ביראה ברתת ובזיע"¹⁵. לפי דקדוק, מה השרש של אימה? לפי הרד"ק¹⁶ ושאר המדקדקים הראשונים¹⁷ השרש הוא **אם**, איום, איום ונורא. לכאורה, לא בדיוק **אם** –

נה שמות טז, ד"ח.

נו הוספות לכש"ט (קה"ת הוצאה שלישית) אות יז.

נד בראשית מג, י.

נח אדרת אליהו עה"פ.

נט ברכות כב, א.

ס ספר השרשים לרד"ק שרש 'אם'.

סא מחברת מנחם שרש 'אם' ובספר השרשים לר' יונה

אבן ג'נאח שרש 'אם'.

הנביא עומד על הפתח של רשב"י. רשב"י כאן הוא אמא, התנאי, והוא עומד ומשמש אותנו – מודע לתנאי ופועל לממש אותו. בחמש המדרגות שהזכרנו, מערת רשב"י היא מקום הזיווג של משיח עם רשב"י, יחוד אבא ואמא: [מקום הזיווג דאותיות איתן – "מקום בינה" כנ"ל].

אנחנו לא מציירים בדרך כלל את אליהו הנביא כשומר הפתח, אלא בצירויים מופלאים אחרים, אבל כאן יש ציור שאליהו הנביא הוא כמו אליעזר עבד אברהם. איפה יש משהו דומה? יש ווארט, שמובא בחב"ד ב"רמח אותיות"¹⁸ (קובץ ווארטים חב"דיים מאד חריפים) בשם רבי אהרן הגדול מקרלין¹⁹, שחסידי צריך להאמין – בין היתר – שאליהו הנביא לא זו מלעמוד כעבד לפני הבעש"ט:

וכן מסור בשם הרה"ק רבי אהרן מקרלין זצ"ל שאליהו הנביא לא זו מד' אמותיו של מורנו הבעש"ט ז"ע ועמד לפניו כעבדא קמי מריה [ראה רמ"ח אותיות, אות ז].

עד כאן ווארט אחד, ש"אם" היינו אם ו"אם לבינה תקרא".

"אם יתמהמה"

לפני שנמשיך נוסיף כאן עוד "אם" חשוב ועיקרי בנ"ך, שמתייחס בפירוש למשיח – "כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר"²⁰. לפי ההסבר שה"אם" הוא התנאי של ביאת המשיח, אפשר לדרוש מהפסוק שעיקר התנאי, ה"אם", של המשיח הוא ה"יתמהמה" עצמו. "**אם יתמהמה**" (בגימטריא **ישראל**) אומר שהתנאי של ביאת המשיח הוא ההתמהמהות שלו ורק "אם יתמהמה", יעמוד בתנאי של המשיח, אז "חכה

נב נתבאר באור ישראל ח"ג עמ' יג (ובנר ישראל עמ' 89) ובשיעורי רמ"ח אותיות משנת תשמ"ז.

נג וברשימות דברים (תש"ט) מדור הבעש"ט אות מב בשם הרב המגיד (ומבואר בנר ישראל עמ' 92).

נד חבקוק ב, ג.

מדת היראה

שייכת לאשה,
"אשה יראת הוי'
היא תתהלל".
אהבה שייכת יותר
לאיש ויראה יותר
לאשה

פח, טז}, סוד "נורא תהלות" ביחס לעצמותו יתברך ממש שלמעלה מבחינת "והריחו ביראת ה'", בחינת "ותהלתי אחטם לך" – "הוא תהלתך והוא אלקיך" כמו שנראה, רש"י אומר על "נורא תהלת" שה' נורא מלהלל אותו – "יראו מלהגיד

תהלותיך פן ימעטו, כמ"ש 'לך דומיה תהלה"'. משיח הוא במדרגה של "והריחו ביראת הוי' טז, "מורח ודאין" ט. הריח קשור לחוטם, בו מריחים, ועליו כתוב "ותהלתי אחטם לך" טא – כלומר, זו יראה במדרגה שכן יש בה תהלה. במושגים של קבלה ה"אחטם" הוא סוד החוטמא טב – השביעי (בחינת מלכות, מלכות מלך המשיח) מבין שבעה תיקוני גלגלתא דאריך, בתוך הכתה, אבל למטה מרדל"א (על סוד החוטמא נאמר "לבעל החוטם אני מתפלל" טז). על המדרגה של התהלה כתוב "הוא תהלתך והוא אלהיך" טד, ויש על הפסוק ווארט של רבי פינחס מקוריץ טה, שיעקר גילוי האלקות אצל האדם הוא שהוא באמת מהלל לה'. רבי פינחס מקוריץ הצטיין במדת האמת טו, ותכלית האמת שלו היא שהתהלה שלו היא האלקות שלו – "הוא תהלתך והוא אלהיך". אף על פי כן, מדרגה זו של יראה ותהלה (השייכת לסוד החוטמא, כנ"ל) היא עדיין לא "נורא תהלות", לא חביון עוז העצמות שבתוך רדל"א – למעלה מהמשיח והיראה שלו, "והריחו ביראת הוי'", נמצא "האדון הזה".

אף על פי כן, יחוד יראה-נורא אומר שהמדרגה הזו של "נורא תהלות" כן שורה על

יש שם גם י. אבל יש תופעה מיוחדת, מסורה בתנ"ך, שארבע פעמים – שלש פעמים באיוב טב ופעם אחת בתהלים (אותה מיד נראה) – ה"י נעלמת וכתוב אמה בלי י, רק אים. מאד משמעותי, כי יש ארבע אמהות לעם ישראל – "ארבע מי יודע?", משרה אמנו

עד לאה אמנו. מדת היראה שייכת לאשה, "אשה יראת הוי' היא תתהלל" טג. יחסית, בקבלה אהבה שייכת יותר לאיש ויראה יותר לאשה טד. אם כן, יש כאן קשר משמעותי, שמיד נרחיב עליו, בין אים ואימה וגם אמא – וממילא קשר לתנאי בו אנו עוסקים, אים. כלומר, לפי מה שלמדנו בפסקה הקודמת, כנראה התנאי שמשיח יבוא היום קשור לצורך להגיע למצב של אימה, כמו במתן תורה.

יחוד יראה-נורא

אימה היא יותר מיראה, כמו שנסביר. אימה היא בחינת "נורא". מה הכוונה? יש אצל הבעל שם טוב מושג של יחוד יראה-נורא טו – שצריך לייחד את היראה שלי, שהיא התחושה הסובייקטיבית שלי, עם המציאות האובייקטיבית של גילוי עצמותו יתברך, "חביון עוז העצמות", עצם ה"נורא". שוב, אימה, שהיא יותר מיראה, היא בחינת "נורא" – "נורא תהלת עשה פלא" טז. עכשיו אנחנו בשנות הפלא טז, שנות ה-פ – השנה היא שנת פלאות בכלל טז.

כעת נקרא בפנים:

וזהו סוד הכתוב: "נשאתי אמיך אפונה" [תהלים

טב איוב ט, לד; יג, כא; כ, כה.

סג משלי לא, ל.

סד ראה ע"ח שער הכללים פ"ז ושכ"ה דרוש ב ש"בנין הנוקבא מן הגבורות" ו"בנין הז"א מן החסדים" ובמגיד דבריו ליעקב אותיות קא וקכב ותניא פמ"ג ביאור "דרכו של איש לחזור אחר אשה" (קידושין ב, ב) ביחס למדות האהבה והיראה.

סה כש"ט (קה"ת) אותיות צגי, קלה, קס, קסב, קסג.

סו שמות טו, יא.

סז ראה גם שיחת ש"פ ויגש תנש"א הערה 94.

סח שיעור ה' אלול תשפ"א (נדפס בגיליון ר"ה השתא) וש"נ.

טט ישעיה יא, ג.

עא סנהדרין צג, ב.

עב ישעיה מח, ט.

עג זהר ח"ב קכב, ב; ח"ג רצד, א. ובכ"מ.

עג שם ח"ג קל, ב.

עד דברים י, כא.

עה אמרי פנחס השלם שער התפילה אות ז. וראה סוף מאמר ענין התפלה וההתבוננות (עמ' קלג).

עו נתבאר בארוכה בשיעור ז' אלול תשס"ז, ובכ"מ.

— אני נושא את האימה שלך בכל המצבים. לכאורה אימה היא משהו מכביד ומזעזע, אבל אצלי היא מיושבת ומבוססת. פירוש של רש"י, פלאי פלאים. בכל אופני ההויה שלי, החיים שלי, אני נושא את האימה שלך. ברש"י ה"אפונה" הוא ודאי — בלי ספק בכלל.

שוב, הפירוש של האבן-עזרא ושל הרד"ק ש"אפונה" לשון פן, הוא בדיוק הפוך. הרד"ק אומר ש"אני מפחד תמיד ואומר פן יקרני כך וכך", המציאות לא בטוחה אצלי, אני כל הזמן מטולטל בנפש פן ככה ופן ככה. תוך כדי הטלטה של ה"פן" בתוך הנפש אני סובל את האימה שלך. ה"פן" כאן הוא חויה של אי-ודאות ואצל רש"י הוא בדיוק ההיפך, חויה של ודאות. מאז תחלת שנה אנחנו מדברים הרבה^{טז} על ודאות ואי-ודאות — סוד הערפל. לפי הרד"ק "אפונה" הוא מצב של אי-ודאות, שמתוכו אני נושא את האימה שלך. לפי רש"י בדיוק ההיפך, מצב של ודאות — מיושבת ומבוססת — וכך אני נושא כל הזמן את האימה שלך.

המצודות מסביר ש"אפונה" לשון פנוי, לשון פנאי — מרוב האימה, שאני פוחד ממך, משהו טוב, אני פנוי מהכל, "אהיה פנוי מעסקי בטורח נשיאת הפחד". כמו שאחד יאמר — 'אני לא יכול לעשות כלום בחיים, אני רק פוחד'. "אפונה" — אני מתפנה מכל ענייני ועסקי — מפני "נשאתי אמריך".

המלבי"ם הוא מפרש מאוחר יותר, אבל גם ראוי לציין ולצרף את פירושו — "אפונה" לשון פניה, "בכל מקום אשר אפנה". מה הכוונה? לאן שאני פונה — אני חווה את האימה שלך, בכל כיוון, בכל צד, "כאילו אני רוצה להחזיר פני לצד אחר מפני אימתך והיא תבעתני בכל צד". קצת דומה לרש"י, שאומר לשון "דבר דבור על] אופניו", אבל במובן אחר — מלשון פניה. מה הפירוש שלו מזכיר? ווארט מאחד

יראה שיש בה תהלה ומתייחדת עמה: [אך חביון עז העצמות שברדל"א, שבבחינת "נורא תהלות" שורה ונמשך בבחינת "הוא תהלתך והוא אלקיך", ואדרבה, לפי ערך "תהלות ישראל" כך "יושב ביניהם בחינת "אתה קדוש" ממש] — לפי התהלות שלנו לה, ה"הוא תהלתך והוא אלהיך" שלנו, מתקיים "ואתה קדוש [שהוא ה'נורא תהלות', שאי אפשר להלל אותן] יושב [שורה ונמשך בתוך] תהלות ישראל"^{טז}, "אדוננו זה" שורה בתוך המשיח.

פירושי "אפונה"

מבין ארבעת הפסוקים בהם כתוב אימה בלי י, אנחנו עוסקים כעת בפסוק בתהלים — "עני אני וגוע מנער נשאתי אמין אפונה". "עני אני וגוע מנער" — אני עני וגוע מנערו, מצעירותי אני בתהליך של מיתה; "נשאתי אמין" — במשך כל חיי אני נושא וסובל את האימה שלך, קבלתי אותה על עצמי; אבל מה פירוש "אפונה"? הפירוש לא פשוט — בפשטנים מופיעים ארבעה פירושים, שמתוכם הביאור שאנחנו לומדים מזכיר שנים. נאמר את כל הארבעה:

קודם כל, אמרנו שיוצא כאן שאימה היא משער אדם, במובן של תנאי — אולי כן ואולי לא. האבן עזרא והרד"ק מסבירים שגם "אפונה" הוא במשמעות של שמא, פועל שנגזר מהמלה "פן" — פן כן ופן לא. הוא מביא עוד דוגמאות של פועל שנגזר ממלה קצרה, כמו "תעלו" מ"על" ו"תהינו" מ"הנה". בכל אופן, לפי פירושם יש קשר-משמעות בין אם ל-פן — בשניהם יש משמעות של שמא. שמא היינו אמונה, לא בטחון — בטחון הוא בטוח, ברי, לא שמא.

הפלא הוא שלפי רש"י הפירוש של "אפונה" הוא בדיוק להיפך — דבר בטוח. רש"י מסביר "אפונה" כ"מיושבת ומבוססת", כמו "דבר דבר על אפניו"^{טז}. "מיושבת ומבוססת אימתך בלבי"

עט ראה בגליון כי תבוא תשפ"א (משיעורי ה"י"ב אלול ש"ז), ואילך בכ"מ.

עז תהלים כב, ד.
עח משלי כה, יא.

הבעל שם טוב. כתוב⁹⁸ שהמדה המיוחדת של הבעל שם טוב, שלא היה דוגמתו לפניו ולא אחריו, עד משיח, היא היראה. הוא היה כל כך במצב של "נשאתי אמיך" עד שכל הזמן היה רועד - הוא היה עושה תדרים של רעד באויה, עד שכוס מים בסוף החדר רעדה⁹⁹, כשהוא התפלל גם הכבשים בשדה עמדו על דגליהן מתוך היראה שלו¹⁰⁰. מבחוץ אף אחד לא הרגיש עליו שום דבר, אבל פעם המגיד נגע בו - סידר לו את הטלית שנשמטה מכתפו - ונתקף רעד עד שכמעט יצא מדעתו, היה צורך ברפואה כדי להחזיר אותו לשפיות¹⁰¹. משבחים עוד גדולי ישראל דווקא ב"נשאתי אמיך" שלהם. לדוגמה, מדגישים זאת גם אצל הרמב"ם¹⁰², שלא הייתי חושב שמצטיין דווקא במדת האימה והפחד. אבל שוב, הכי מצטיין הוא מי שהכי אוהב - מורנו הבעל שם טוב.

בקשר לכך, יש תופעה פלאית שלא ראיתי מי שמסביר: כל פעם שכתוב לשון אימה, כולל שלש פעמים באיוב בלי י, התרגום הוא לשון דחילו, שהוא התרגום הרגיל של יראה ופחד. אבל כאן, בתרגום תהלים, באופן לא מובן בכלל - הוא מתרגם "אמיך" כ"רחימתך". פלאי פלאים - פתאום האימה הופכת לאהבה, רחימו. לא ראיתי אף אחד שמתייחס לענין¹⁰³. זו תופעה כל כך מוזרה שאפשר לחשוב שמדובר בטעות, אבל כך כתוב בכל התנ"כים¹⁰⁴. פתאום האימה, שיותר מיראה, הופכת להיות אהבה. למי זה

מגדולי החסידות, שיר ידוע של רבי לוי יצחק מברדיטשוב, הדו"לה שלו, שגם מתאר חויה של ה' בכל כיוון - 'דו' פירוש 'אתה', והוא שר 'למעלה - דו, למטה - דו, ימין - דו, שמאל - דו', בכל כיוון אני חווה אותך. תיכף נרחיב על החויה הזו עוד קצת.

אם יש ארבעה פירושים של "אפונה" צריך לסדר אותם כנגד י"ה-ו"ה. נאמר בקיצור נמרץ: יצא לנו בכל השיעור שהתנאי הוא אמא, אָם-אָם. על התבונה כתוב "יש בטחון", אבל באמא עילאה, שאחת עם אבא עילאה, יש אמונה פשוטה, לשון אמא - לשם נשייך את הפירוש של "פן". עצמות אבא היא ה'מבוסס ומיושב' של רש"י - "הודאי שמו כן תהלתו"¹⁰⁵, כפי שלמדנו¹⁰⁶. הודאות באבא (י) והאיזודאות - גם למעליותא - באמא (ה עילאה). אחר כך חווית ה"אמיך" בפניה לכל הכיוונים שייכת לזו של שם הוי' (הכוללת את שש המדות כנגד ששת הכיוונים: חסד - ימין-דרום; גבורה - שמאל-צפון; תפארת - קדימה-מזרח; נצח - מעלה; הוד - מטה; יסוד - אחר-מערב). הפירוש הרביעי, שאני פנוי מכל עסקי בגלל עצמת חוית האימה שלך, הוא כאן המלכות (ה תתאה) - אין לי מה לעשות, רק לחוות את האימה שלך. ולסיכום:

י	מיושבת ומבוססת אימתך בלבי
ה	אני מפחד ואומר תמיד פן יקרני כך וכך
ו	בכל מקום אשר אפנה
ה	אהיה פנוי מעסקי בטורח נשיאת הפחד

אימה באהבה

למי היתה חויה תמידית של אימה (שעוד למעלה מיראה)? על מי מספרים שהיתה לו אימה שלא היתה לאף אחד בעולם, מבריאת העולם עד משיח? קצת הפתעה, אומרים זאת דווקא על מי שהייתי חושב שכולו אהבה -

פ פיוט "וכל מאמינים" לימים נוראים.

פא שיעור "לשכן בערפלי" ה"י"ב אלול תשפ"א - נדפס בגליון כי תבוא ש"ז.

פב ראה רשימות דברים (חטריק) מדור הבעש"ט אות לט.

פג שבחי הבעש"ט (רובינשטיין, תשס"ה) עמ' 86.

פד עבודת הלב (רבינוביץ, בני ברק תשל"ז) עמ' עד.

פה וראה שבחי הבעש"ט (הנ"ל) שם.

פו ראה חבתי ירושלים (הורוויץ, ירושלים תשכ"ד) עמ' קלב.

פז בישימע כל תהלתו העיר בענין - בלי ליישב - ובאוצר

תהלות ישראל (בחלק כנסת ישראל) הביא משערי ישר

למהרצ"ה מליסקא כי יראת הרוממות היא יראה מתוך אהבה,

ודווקא יראה זו - אליה ניתן להגיע רק מתוך ענוה ("עני אני

וגוע") - היא קבועה ("יראת הוי' טהורה עומדת לעד"),

"מיושבת ומבוססת אימתך לבי", ולכן ראוי לתרגמה כאהבה.

פח אכן, בהמקרא ותרגומו (חמיאל) הביא מהנוסחה

בלגרדיה שתרגם "דחילתך".

הגילוי של הגאולה, גילוי מלך מלכי המלכים. לגאולה זוכים על ידי שמתפנים מכל דבר אחר, מכל דבר שיכול להפריע או להתנגד למבוקש שלי, ונשאר רק "נורא תהלות".

וכפרש"י – "יראו מלהגיד תהלותיך פן ימעטו, כמ"ש 'לך דומיה תהלה'" [והיינו "תהלה" בבחינת "חש", שלפי ערך עצמת ה"חש" בא אמיתת ענין ה"מל" – "הוא תהלתך והוא אלקיך" בגימטריא "שמע ישראל" וד"ל].

יש 'לשתוק' תהלה ויש לדבר תהלה – לפי השתיקה (חש) בא הדיבור (מל), הגילוי של "נורא תהלות" בתוך "תהלות ישראל", כנ"ל. אז זוכים ל"שמע ישראל" – לשמוע, שמיעה פנימית, את הדבור.

"אמיר" – מלשון "אימה" – היינו בחינת "נורא" שלמעלה מ"יראה" כנודע. אך יש לדורשו גם מלשון "אם", לשון תנאי – "אם בקולו תשמעו" כנ"ל.

כל הפסקה הזו היא שבתוך "היום אם בקולו תשמעו" אליהו הנביא משדה, בשם משיח, שצריך להגיע למצב של "נשאתי אמיר", לקיים את הפסוק "נשאתי אמיר אפונה", ואז יבוא משיח. דווקא כשעולים לנשיאת ההפכים של האמונה – שכאן היא נשיאת הפכים של ספק וודאות (פירוש רש"י ופירוש האבן-עזרא והרד"ק, חכמה ובינה ב'פרצוף' הפירושים לעיל) – זוכים להמשיך לתוך החלל והמקום הפנוי (פירוש המלכות, שהיא הנקודה האמצעית בה נעשה החלל הפנוי^{צב}, בפירושים לעיל) קו של בטחון: "נשאתי" [סוד סיום כל התורה כולה – "לעני כל ישראל" וד"ל] הוא סוד "נשא עון" [להרים את העוונות לשרש, לעשות אתהפכא. ע"כ כח העצמות] (השורה בנפש הישראלית) להיות נושא הפכים – ספק וודאות – כאחד, להמשיך לתוך "חלל" ה"אפונה" תקות חוט השני של הבטחון המוחלט בביאת המשיח – "היום".

מתאים? לפירוש רש"י^{פט} – ברגע שהאימה נעשית מיושבת, דבר דבור על אופניו, היא הופכת להיפך הגמור. מה יכול להיות המקור לכך בתורה? עקדת יצחק, שקראנו אתמול – "עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה"^{צא}, עמוד האהבה, אברהם אבינו, מצטיין דווקא ביראה שלו. זהו הפירוש הפנימי של עקדת יצחק. הקשר בין האהבה ליראה מתאים גם לפירוש של המלבי"ם, הגילוי של 'דו', 'אתה' בכל כיוון, הוא גם חויה של ה' באהבה – כשיראת ה' מקיפה אותי מכל צד היא הופכת לחיבוק (וכפי שהסברנו את ההקבלה לעיל, זו המשכה של ה' מתוך ה'י, סוד "מה שמו ומה שם בנו"^{צב}).

פן – פניוּת ופנימיות

אחרי ההקדמות האלה נקרא בפנים: ופרש הרד"ק [בספר השרשים ערך פונ עיי"ש] ש"אפונה" הוא פועל הנגזר מלשון "פן" ושמה, אפשר לפרש לגרענותא, שאני מסופק, או שכן או שלא, אבל אפשר לדרוש למעליותא – פן מלשון פנים, פנימיות: כלומר [למעליותא] מציאות פנימית [כאשר כל כולו פנוי מכל ענין אחר, ע"ד פנוי הבית מכל שמץ חמץ לפני חג הפסח שאזי זוכים ל"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"] של "נורא תהלות", מפרשים כאן "פן" – "אפונה" – מלשון פניות שמאפשרת גילוי של פנימיות. הפניות כאן היא כמו שמסבירים^{צב} את "משיח בא בהסח הדעת"^{צג} – הסח הדעת מכל דבר אחר, כמו שהרבי רצה, שהענין היחיד שנהיה עסוקים בו הוא משיח^{צד}. הדוגמה היא פינוי הבית מחמץ – תפקיד של האשה-האמא – שמאפשר את

פט וכנ"ל בפירוש במובא בהערה פז.

צא בראשית כב, יב.

צב משלי ל, ד. וראה זהר ח"ב עט, ב.

צג וראה אגה"ק ד; לקו"ש ח"י בסופו (עמ' 172).

צד ע"פ סנהדרין צז, א.

צה ראה בשיחה שהוזכרה לעיל הערה ה.

צה אצרות חיים ריש שער א"ק בתחילתו ובכ"ד.

זוגות גואלים

כאן נפתח עוד נושא של **אם**, שהרחבנו בו בעוד מקומות, שממחיש ש"אם" הוא מפתח של גאולה:

ועוד ידוע שבכל גאולה מופיע "זוג" קדוש לגאול את ישראל, שהם ר"ת אם: בגאולת מצרים – אהרן משה; בגאולת פורים – אסתר מרדכי; בגאולה העתידה – אליהו משיח.

והיינו "נשאתי אמיך אפונה", דאין משיח בא אלא בהיסח – פניו – הדעת, כלומר היסח הדעת מכל דבר אחר ותקיעת הדעת בסוד "אמיך", הכל בסוד "א"ת 'אם' אלא 'אם' – סוד "אם הבנים שמחה" [משיח אותיות ישמח כנודע; שמחה כפולה של "ישמח ה' במעשיו" מלמעלה למטה ו"ישמח ישראל בעושיו" מלמטה למעלה, סוד משיח בן יוסף ומשיח בן דוד,

משיח בן יוסף הוא מלמעלה למטה ומשיח בן דוד מלמטה למעלה. פסוק אחד אומר "ישמח הוי' במעשיו"^צ, מלמעלה למטה, ה' שמח במעשים שלו, ופסוק אחד "ישמח ישראל בעושיו"^צ, אנחנו שמחים בה', מלמטה למעלה. סך הכל יש כאן "אם הבנים", "מיעוט רבים שנים" – שני בנים, שני משיחים, בן יוסף ובן דוד. יש לאמא בן אחד, משיח בן יוסף, השמחה שיורדת מלמעלה למטה, ובן שני, משיח בן דוד, השמחה שעולה מלמטה למעלה.

"עד דוד הגדיל", כמבואר במ"א וד"ל].

כאשר יונתן ודוד נפרדו הם בכו אחד על הכתף של השני וכתוב "עד דוד הגדיל"^צ – הבכי של דוד עלה יותר. יונתן הוא בחינת יוסף, מלמעלה למטה, ודוד הוא מלמטה למעלה – ובסוף האור חוזר חוזר לקדמותו ממש^צ, האור החוזר של דוד מגיע למעלה משרש האור הישר של יוסף ושל יהונתן. לכן עיקר המשיח הוא משיח בן דוד, "ישמח ישראל בעושיו".

לאסוף יהודים בודדים

יש כאן עוד רמז אחרון במלה "אם", ביאת המשיח "היום – אם":

ועוד י"ל ש"אם" מרמז, בנוטריקון, ל"איי הים" שבפסוק [ישעיה יא, יא]: "והיה ביום ההוא יוסיף אד' שנית ידו לקנות שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרוס ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים".

ביציאת מצרים ה' קנה אותנו לעם, וכך בביאת המשיח ה' יקנה אותנו שנית בקיבוץ גלויות (קיבוץ גלויות הוא השלב הרביעי של ביאת המשיח^ק, כנגד החיה בנרנח"י של המשיח^ק).

הנביא מונה כאן שמונה מקומות של גלות ישראל, "שאר עמו", שיוסיף ה' לקנותם בביאת המשיח. המקום השמיני [הכולל את כל שאר המדינות שבחו"ל שלא נמנו כאן בפרוש],

הפסוק מציין שבעה מקומות מזוהים, אבל מה עם שאר המקומות בעולם? בסוף מצוין מקום שמיני, שלא בדיוק מזוהה, מקום שכולל הרבה מקומות – "איי הים", שבעצם כוללים את כל המקומות שבעולם. כל מקום שיש בו יהודי הוא כמו אי בים, ומכל המקומות האלה ה' יקבץ את היהודים – "לא ידח ממנו נדח"^ק, ה' ילקט את כל עם ישראל, יקח כל אחד ביד ויחזיר אותו לארץ עם משיח. ההגעה לכל אחד בפרט היא הענין של "איי הים" – "ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל"^ק. בתוך כל הארצות הידועות האלה יש קבוצות של יהודים, אבל באיים יש יהודים בודדים – כל יהודי בודד הוא כמו אי בודד. ה' מלקט אחד אחד – תכלית ההשגחה הפרטית, "לא ידח ממנו נדח". זהו עיקר החידוש של משיח, ההשגחה פרטית שלו,

ק רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד.

קא מלכות ישראל ח"א מאמר "שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתם לארץ" הערה כט. נתבאר באריכות בהתוועדות ל"ג בעומר ס"ח.

קב ע"פ שמואל"ב יד, יד.

קג ישעיה כד, יב.

צו תהלים קד, לא.

צז שם קמט, ב.

צח שמואל"א כ, מא.

צט שער האמונה (אדהאמ"צ) פט"ו (ובהמשך שם) ובכ"מ.

והיינו שבו מורגש הנס, הבלתי אפשרי ע"ד הטבע,

זו ההתבוננות האחרונה כאן: באי מורגש שעצם המציאות שלי היא נס. מהו אי? חתיכת יבשה שעלתה יותר גבוה מהמים^ק. עצם התופעה של עלית היבשה מעל המים היא הנס הכי גדול בטבע, כך כתוב^{קא}. לפי פשט, יסוד העפר כבד מיסוד המים^{קב} – הוא צריך לשקוע. המציאות של יבשה מעל המים היא הנס, שלא מכירים אותו – אבל הוא נס תמידי שה' עושה בטבע. איך קוראים לנס הזה? הפסוק הששי של הלל הגדול, בו יש עשרים ושש פעמים "כי לעולם חסדו":

"לרוקע הארץ על המים",

ה' רוקע – לשון שטח – את הארץ על המים, נגד הטבע. העפר עולה גבוה מעל המים, המציאות של אי בים.

שכאשר הארץ עולה ע"ג המים, אזי סדר היסודות ארמ"ע הופך ארע"מ, צרוף יהוה דתפלין דר"ת, כחו וענינו המיוחד של משיח, על הסוד של תפילין דרבינו תם והקשר שלהם לבטחון ולמשיח הוסבר בפרקים הקודמים^{קג}, כפי שלמדנו^{קד}. מדת הבטחון כנ"ל.

על אף האיודאות, יש ודאות ש"לא ידח ממנו נדח", "ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל".

מהרגשת הנס בא "נשאתי אמין אפונה" וככל הפרושים הנ"ל.

בסוף הכל מתחבר – הנס של "איי הים", "לרוקע הארץ על המים", מביא ל"נשאתי [לשון נס] אמין [לשון אם] אפונה", שהארכנו להסביר עד כאן.

כמו שלמדנו בביאור הקודם^{קד} – משיח עוסק בלהציל יהודי אחד.

המלה "איי" היא גם ראשי התיבות של האבות, אברהם-יצחק-יעקב, ו"הים" הוא גם סוף המלה "אלהים" (שם הריבוי), כמו בפסוק "כל הנחלים הולכים אל הים"^{קה}. כלומר, ב"איי הים" יש המשכה משלשת האבות עד ל'קצה' הכי רחוק, וצריך לאסוף משם את היהודים הבודדים ולהחזיר אותם, אחד אחד, אל השרש הכללי בשלשת האבות.

נס של אי־אפשר

עיקר בחינתו של משיח כנודע, הוא "איי הים", "אי" [השב לאי וד"ל [ארץ ישראל, אליה ישיב אותנו משיח.]] מלשון שלילה, ע"ד "אי אפשר", מי שנמצא באי הוא כל כך נדח, "הנדחים בארץ מצרים"^{קי}, שעל פי דרך הטבע אי אפשר להחזיר אותו. כמו הפירוש^{קכ} של "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל"^{קכא} – שהנפילה כל כך קשה שאין שום יכולת על פי טבע שתקום בעצמה, רק על ידי נס. מהו נס בלשון הקדש? גם "נשאתי", לשון נשיאה והרמה (כמו שתיכף נראה), וגם שם נרדף לאי. איים בים נקראים גם נסים^{קכב}. נס בגימטריא 110 ו־אי בגימטריא 11 – נס הוא עשר פעמים אי. כלומר, ביחד שתי המלים הקצרות האלה שוות אי ברבוע. אי הוא לשון שלילה – אי אפשר. אי אפשר לקבץ את היהודי הבודד – הנדח והאובד, כמו אי בודד – אבל משיח יקבץ אותנו, כי הוא נושא הפכים, הוא יעשה את הבלתי־אפשרי, את הנס. יש כמה סיפורים, גם אצל הבעל שם טוב, שהספינה נשברה והגיעו לאי בודד – ואז נצלו ממנו בדרך נס.

קד ביאור ה (עמ' קיט). נתבאר בשיעור ח"י מנ"א תשפ"א (ונדפס בגיליון נח השתא).

קה קהלת א, ז.

קו ישעיה כז, יג.

קז ראה זר ח"ג, א"ב.

קח עמוס ה, ב.

קט גיטין ח, א (מהתוספתא), ובמפרשים (ונשנה: "נסיון").

קי ראה שער האמונה (אדמהאמ"צ) פס"ח.

קיא ראה גם זר חדש בראשית כא, א ועץ הדעת טוב לתהלים כד, א"ב.

קיב הלכות יסודי התורה פ"ד ה"ב.

קיג ביאור ד (עמ' קיג'קיד).

קיד שיעור כ"ה שבט תשע"ט (נדפס בגיליון ויקהל ש"ז).

שנוכה לנס הזה תיכף ומיד ממש. שה' יקבץ אותנו מארבע כנפות הארץ, מאיי הים. שנמלא את התפקיד שלנו, כמו שאליהו הנביא מודע לתנאי ומודע לקיום התנאי וגם יודע איך לקיים את התנאי – להפיץ חסידות. זה התפקיד שלנו

– צריך להפיץ חסידות, להפיץ עניני גאולה ומשיח, ומתוך אמונה של "היום אם", שמצד אחד אי־ודאי, אך יתחבר לגמרי עם הודאי, עם ה"יש בטחון", גילוי עתיקא באמא, שמשיח בא היום ממש, ואז באמת משיח יבוא.

הַלּוּמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לְדוֹר

- ◆ לביאת המשיח יש תנאי – תנאי התלוי בנו או במשיח עצמו.
- ◆ לימוד **תנאי** אליבא דנפשיה הוא **תנאי** לביאת המשיח.
- ◆ **התנאי** מגלה את **האיתן** שבנפש – הכח להאיר לעתיד לבוא.
- ◆ קיום **התנאי** התחיל מאברהם אבינו – **איתן** האזרחי.
- ◆ גם כשמשיח אומר "היום" הוא מתכוון – היום, אם ירצה ה'.
- ◆ ה' הוא מי שהכל תלוי בו וברצונו ("הוא ורצונו אחד"), ובכך יש להתבונן כשאומרים 'אם ירצה ה'".
- ◆ "**היום אם**" הוא סוד **האמונה** של האמא.
- ◆ המודעות לתנאי היא הגדרת האשה־האמא – עם היתרונות והחסרונות שבכך.
- ◆ 'אם ירצה ה'" שייך לאמא (ה עילאה, ה השאלה) ו'בעזרת ה'" שייך ל"עזר כנגדו" (ה תתאה, ה הידיעה).
- ◆ ב'אם ירצה ה'" ממשיכים מהסובב כל עלמין וב'בעזרת ה'" ממשיכים מהממלא כל עלמין.
- ◆ השאלה מתוך אמונה (אי־ודאות) ממשיכה תשובה מ"חביון עוז העצמות" (בטחון וודאות).
- ◆ אליהו הנביא הוא המודעות לתנאי והכח לקיומו.
- ◆ התנאי לביאת המשיח הוא "יפוצו מעינותיך חוצה" – הפצת החסידות בפרט בעניני גאולה ומשיח, סודות מלכות ישראל.
- ◆ באופן פרדוקסלי התנאי לביאת המשיח הוא ההתמהמהות שלו – "אם יתמהמה" (וישיג את שתי מדרגות "מה") אזי "חכה לו" ו"בא יבא [משיח בן יוסף ומשיח בן דוד] לא יאחר".
- ◆ ביחוד יראה־נורא ה"נורא תהלות" שורה־יושב על "תהלות ישראל".
- ◆ הבעש"ט, האוהב הגדול, הצטיין במדת היראה יותר מכל אחד אחר.
- ◆ אימה מיושבת ומבוססת בלב הופכת להיות אהבה.
- ◆ משיח בא בהסח־פינוי הדעת מכל ענין אחר – פינוי הדעת עושה מקום ל"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם".
- ◆ עיקר קיבוץ גלויות הוא מ"איי הים" – קיבוץ יהודים בודדים מ'איים בודדים'.
- ◆ צריך להחזיר כל יהודי בודד, מקצה העולם, לשרשו בשלשת האבות.
- ◆ משיח מגלה נס של אי־אפשר.

המדור מוקדש לזכות:
החילת בצבאות ה' רבקה הודיה תחי' מויאל
לרגל יום ההולדת - ג' כסלו

שיעור

טעמי מצות שמיטה

דבר השמיטה

יפות זו לזו, שאין עין בריה צרה בחברתה^ה. טעם זה הוא 'משיחי', שייך לתיקון הדעת בשלמות כאשר "מלאה הארץ דעה את ה'" (ורמזו בלשון הגמרא: **תדעו שהארץ שלי היא** = ד פעמים **משיח**, ממוצע כל תבה^ה).

טעם זה דומה לטעם יום השבת המפורש בתורה, "אות היא לעלם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ"^ה, וכן שנת השמיטה היא "שבת לה"^ה, "שבת הארץ"^ה, כדברי החינוך בטעם השמיטה: משרשי המצוה לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חדוש העולם... להוציא כל זמנינו יום יום ושנה שנה על דבר זה למנות שש שנים ולשבות בשביעית ובכן לא יתפרד הענין לעולם מבין ענינו תמיד והוא כענין שאנו מוציאים ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה.

אכן, יש הבדל בין שבת לשביעית, כמו שמבאר הרבי^ה: השבת מדגישה בעיקר שהקב"ה הוא בורא העולם ואילו שנת השמיטה מדגישה

למצות שמיטה נאמרו כמה טעמים בדרך הפשט, ויש למנות מתוכם ארבעה טעמים עיקריים.

הלכות: תדעו שהארץ שלי

נאמר בגמרא^א אמר הקב"ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא. ובלשון ספר החינוך^ב: כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה. וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם.

כלומר, זו מצוה של תיקון הדעת, המודעות, "שתדעו שהארץ שלי היא". תיקון הדעת בשלמות הוא 'שביעות דעת' (על דרך "שבע רצון"^ג), שביעית לשון שובע^ה, שנת השמיטה היא 'שנת שובע' בעצם, כאשר יש עין טובה של אדם לחברו ("סימן הוא לימי השובע שהבריות נראות

נערך ע"י יוסף פלאי מתוך רשימת הרב כ"ה מרחשון תשפ"ב.

א סנהדרין טל, א.

ב מצוה פד. ובמצוה שכ"ח "כי לא תקפיד התורה בדברים אלו זולתי שיראה ממעשה האדם בכל ענין שנה זו כאילו אין דבר מיוחד ברשותו, רק שהכל ברשות אדון הכל".

ג דברים לג, כג. "שבע רצון" שייך ל"שבת הארץ", ארץ לשון רצון.

ד כמו "בחדש השביעי" שנדרש מלשון שובע, ויקרא רבה כט, ח. וכן "שובע שמחות, שבע שמחות", ויקרא רבה ל, ב.

ה רש"י בראשית מא, ב.

ו ישעיה יא, ט.

ז והוא עולה משיח ב'רצוא ושוב', ממש משי משיח שיח יח.

ח שמות לא, יז.

ט ויקרא כה, ב. ופירש רש"י "כשם שנאמר בשבת בראשית", וראה רמב"ן.

י שם פס'ו.

יא אגרות מלך ח"א עמ' צב. מובא בשערי שמיטה סימן לא.

"אפקעתא דמלכא"^{כג}, וחוזרת בגלוי לבעלות ה', להיות "לה' הארץ ומלוואה" (כאשר פירות השביעית המותרים באכילה נקנים לכל אדם על ידי ברכה).

וביחס בין השבת לשמיטה: טעם שבת בראשית, לזכור את חידוש העולם שנברא יש מאין, שייך לחכמה עילאה (י בשם הוי'), "כלם בחכמה עשית"^{כד} (כולל קוצו של יו"^ה, "כל אשר חפץ ה' עשה"^{כה}), וטעם השמיטה, הבעלות על הארץ, היינו מלכות, חכמה תתאה (חכמה עילאה היא 'כבוד נאצל', חכמה בראש, י דהוי', וחכמה תתאה היא 'כבוד נברא', חכמה בסוף, י של שם אדני. וכך יש כאן שתי בחינות כבוד).

בדרגת חכמה עילאה של שבת בראשית נאמר "איזהו חכם? הרואה את הנולד"^{כז}, רואה שהעולם נולד-מתהווה יש מאין, ובחכמה תתאה של שמיטה העולם קיים אך ה' הוא מלך העולם. נמצא ששבת ושמיטה הן בסוד "הכל צפוי והרשות נתונה"^{כח} – בשבת האדם חווה ש"הכל צפוי" (מראש מקדם, כלול בחידוש העולם), וממילא "כל מלאכתך עשויה"^{כט}. ובשמיטה "הרשות נתונה", הכל תלוי אם יש רשות או לא, שש שנים הרשות ביד האדם לנהוג כאדון הארץ ופירותיה (רשות היינו בעלות), ובשנת השבע אין רשות מאת "אדון כל הארץ"^ל.

חסד: לתת בלי תמורה

עוד כתב החינוך: ועוד יש תועלת נמצא בדבר לקנות בזה מדת הותרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול^ל. אדם המפקיר את

כג בבא מציעא קו, א.

כד תהלים קד, כד.

כה תהלים קטו, ג.

כו אבות ב, ט.

כז אבות ג, טו. והוא סוד הידיעה והבחירה כנודע.

כח רש"י שמות כ, ט.

כט יהושע ג, יא ועוד.

ל והרמב"ם כתב במורה נבוכים (ח"ג פל"ט) בטעם השמיטה "לחמלה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם, כמו שאמר ואכלו אבינו עמך ויתרם תאכל וגו'". הרמב"ם מדבר על החסד בשמיטה עצמה והחינוך מדבר על חינוך

בעיקר שהקב"ה הוא, עתה ותמיד, אדון העולם^{יב}. טעם זה של השמיטה שייך בכללות לספירת המלכות, לדעת שה' הוא אדון-מלך הארץ, "לה' הארץ ומלוואה"^{יג}, וכן ארץ הוא כינוי למלכות (הארץ העליונה). "גברי כח עשי דברו"^{יד}, בשומרי שביעית הכתוב מדבר^{טו} – "דברו" רומז למלכות ("דבר מלך שלטון") וצריך לעשות-לתקן את המלכות מתוך גבורה ("גברי כח" היינו גבורה ויסוד המתקנים את המלכות).

פנימיות המלכות היא השפלות, מדת דוד המלך שאמר "והייתי שפל בעיני"^{טז}. על המלכות נאמר "דלית לה מגרמה כלום"^{יז} (סוד האות **דלת**, ראשי תבות דע לומר תודה, לא מגיע לי כלום ולכן אני אומר תודה על כל דבר. לומר תודה שייך להוה, "איהי [מלכות] בהוד"^{יח}), וכן במדת השפלות האדם חש שהכל ניתן במתנת חנם, לא מגיע לי כלום, וממילא מקיים "תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר 'כי ממך הכל [שהרי 'לית ליה מגרמיה כלום'] ומידך נתנו לך"^{יט} – הכל שייך לה', וכל קניני האדם הם 'בערבון מוגבל'.

הגמרא שואלת על סתירת הפסוקים "לה' הארץ ומלוואה" לעומת "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם"^{כא}, ועונה "כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה"^{כב}. הברכה היא הודיה שהכל שייך בעצם לה', ומה שאנו מקבלים הוא מתנה לכשירצה ה', אך בשמיטה הקרקע היא

יב שני הביטויים, בורא העולם (שבת) אדון העולם (שמיטה) ר"ת אהבה והכל עולה מד פעמים אהבה, כב פעמים הוי'. ראשי וסופי תבות = 144, זה ברבוע (מנין האותיות בפרשת שבת בראשית). אמצעי התבות = חתך, שם הפרנסה (רוח רוח, "פי שנים ברוח").

יג תהלים כד, א.

יד תהלים קג, כ.

טו ויקרא רבה א, א.

טז שמואל ב, כד.

יז זהר ח"ג קפ, ב.

יח שער הכוונות דרוש א דחנכה.

יט דברי הימים א, כט, יד.

כ אבות ג, ז.

כא תהלים קטו, טז.

כב ברכות לה, א.

אצלו כדי לתמוך בחברו (לקיים מצות הלוואה "והעבט תעביטנו"^{לט}, ואחר כך מצות שמטת כספים). עולה שהחבר משקף את נוכחות ה' יתברך: כמו שכלפי החבר "שלי שלך" כך ביחס לה' "שלי שלך". בביטוי "משמט אני" יש לדרוש: המלוה משמט את ה'אני' שלו, אין לו יותר 'אני' בשמיטה!

רחמים: הזדהות עם העניים

עוד כתבו המפרשים שטעם השמיטה הוא להשוות את כולם, עשיר ועני יחד – "ואכלו אביוני עמך"^מ, "היתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך"^{מא} – כך יחוש העשיר על בשרו את העוני, ידאג "מאין יבוא עוזרי", וממילא יזדהה עם העני וידאג לו תמיד. כך כתב בספר צרור המור^{מב}: רצה השי"ת שיהיו שוים עניים ועשירים... וידוע כי העני כל ימיו מכאובים וכעס ענינו. כי אין לו מה לאכול ובכל עת ובכל עונה ענינו נשואות לשמים וחיו תלויים לו מנגד... והעשיר כלימיו בשמחה וטוב לב משתה תמיד. בענין שבעושרו וברוב לבבו שוכח העני ואינו יודע במכאוביו. ולכן רצתה התורה להביא שנת השמיטה והיובל שיהיו ב' שנים רצופים קדושות. באופן שאפילו העשיר נושא ענינו לשמים. אחר אין זורעים וקוצרים ואומר מה אוכל ומה אשתה. כדי שידע ויזכר צער העני שכל ימיו ושנותיו בצער ובדאגה... באופן שכשהעשיר יראה עצמו בעושרו. יזכור הימים שעברו עליו מהשמיטה והיובל. ויאמר אני בשתי שנים של שמיטה ויובל לא הייתי יודע מה לעשות לאנשי ביתי. והייתי בצרה וצוקה ובצער ובדאגה והייתי אומר מה אוכל ומה אשתה. מה יעשה העני שכל ימיו מכאובים ולא ראה בטובה. וענינו נשואות לשמים ולבריות כי עולליו שאלו לחם פורש אין להם. בענין שבזה יזכור העני וירחם עליו.

שדהו בשמיטה, ומאפשר לאחרים לבוא ולקחת, מתרגל לתת לזולת מבלי לצפות לתמורה. טעם זה שייך למדת החסד, כפשוטו. לנהוג בחסד חנם, "חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול"^{לא} – מדת "חסד לאברהם"^{לב}, "אברהם אבינו שנקרא נדיב"^{לג}.

טעם החסד קשור לטעם המלכות (ורמז: "חסד של אמת" סופי תבות דלת, מדת המלכות "דלית לה מגרמה כלום" כנ"ל). מדת החסד נובעת מאותה הכרה ש'לא מגיע לי כלום', מתוך שפלות עצמית (כדברי אברהם איש החסד "ואנכי עפר ואפר"^{לד}), וממילא האדם נוהג במדת החסד לכל ואומר "שלי שלך ושלך שלך [מדת החסיד]^{לה}. כלפי ה' "אתה ושלך שלו" וכלפי הזולת "שלי שלך". ורמז: שמיטה ועוד שלי שלך ושלך שלך = מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים (ענג שבת בשבת הארץ).

והנה דרשו חז"ל "וזה דבר השמיטה שמוט", בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים^{לו}, בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים"^{לי}. הצד השווה ביניהן הוא 'לא מגיע לי כלום': שמיטת קרקע היא מתוך הכרה שהארץ שייכת לה', לא מגיע לי מה שבבעלותי, הקרקע, "אתה ושלך שלו" (טעם המלכות כנ"ל), ושמיטת כספים היא "שלי שלך", גם מה שהלוה חייב לי אין בידי לגבותו אלא לומר "משמט אני"^{לז}. בעומק, בשמיטת כספים המלוה מכיר שהכסף שהלוה לחבירו לא היה שלו מעולם אלא כעין פקדון

האדם במדת החסד, כשיתנו בענין "אחרי המעשים נמשכים הלבבות".

לא רש"י בראשית מז, כט.

לב מיכה ז, כ.

לג סוכה מט, ב.

לד בראשית יח, כז.

לה אבות ה, י.

לו שמיטת קרקע שמיטת כספים = 2178 (הרבע הכפול של 33) = שביעת (תשפ"ב) ועוד שלי שלך ושלך שלך!

לז מועד קטן, ב. ב. גיטין לו, א. קידושין לח, ב.

לח שביעית פ"י מ"ח.

לט דברים טו, ח.

מ שמות כג, יא.

מא ויקרא כה, ו.

מב הובא בילקוט מעם לועז.

"מאמין בחי עולמים וזורע"^{מד} (לעומת "מאמין ואינו זורע" בשמיטה^{מה}) – אך על גבי הבטחון הפעיל יש השראת אור מקיף של הבטחון הסביל (לבטוח בה' בבחינת "מגן", חנם^{מו}).

מצות השמיטה ניתנה דווקא לישראל (ובארץ ישראל), שרק הם מתפרנסים מידי הקב"ה בעצמו, מעל הטבע, מה שאין כן אומות העולם הניזונות בדרך הטבע (דרך שבעים שרים, ממוצעים) – יהודי לשון הוד ויכול להגיע לבטחון מוחלט (יהודי מודה לה' וכופר בעבודה זרה^{מו}). בעוון שמיטה "גלות בא לעולם"^{מח}, כמפורש בפסוקים^{מט} – שייך לפגם במדת ההוד ("הודי נהפך עלי למשחית"^נ, הוד נהפך לדוה, "כל היום דוה"^{נא} בגלות^{נב}).

נמצא שארבעת הטעמים-מטרות למצות השמיטה הם כנגד הספירות חסד תפארת הוד ומלכות (ההוד הוא ענף הגבורה, וכך יש מבנה שלם של 'מרכבה', חסד גבורה תפארת ומלכות). והרמז: **חסד תפארת הוד מלכות = ארץ ישראל** **ארץ ישראל** (הארץ התחתונה והארץ העליונה) = 64 פעמים הוי'.

בטעם הקודם, מצד מדת החסד, העיקר הוא בכך שאדם מתרגל-מתחנך לתת לאחרים, לוותר ולנהוג בנדיבות. אך כאן מדובר על הזדהות עם הזולת, לא רק שהעשיר יתן משלו לעני אלא הוא עצמו הופך לעני במשך שנה תמימה (ואפילו שנתיים רצופות, שמיטה ויובל), ומתוך כך בכל השנים הוא "זוכר העני ומרחם עליו". חסד הוא נתינה (מתוך אהבה), אך רחמים הם הזדהות עמוקה עם הזולת (מדת יעקב אבינו, מדת התפארת שפנימיותה היא רחמים). פנימיות הרחמים (תפארת) היא הדעת, לדעת-לחוש את עניו של העני.

הוד: בטחון

טעם נוסף כתב החינוך: ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות הרבה ולא מיעוט הבטחון.

בשנת השמיטה מתעצמים בבטחון מוחלט בה', ללא כל 'סיבות' ואמצעים בדרך הטבע, האדם מפקיר את כל נחלתו וגידוליו, ללא כל השתדלות, ורק בוטח בה' שיכלכל אותו. זהו 'בטחון סביל', פנימיות מדת ההוד, בה האדם מודה לה' וסומך עליו לגמרי.

הבטחון המוחלט בשמיטה מלווה את האדם תמיד, רושם השמיטה בכל שש השנים. אכן, בשש השנים על האדם לנקוט במדת ה'בטחון הפעיל', פנימיות מדת הנצח, להשתדל ולעשות מתוך בטחון בה', "זוכרת את ה' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל"^{מג} ('זכירת ארץ ישראל'),

מג דברים ח, יח.

מד שבת לא, א תוס' ד"ה אמונת.

מה כמו שהתבאר בשיעור 'אמונה בשמיטה', נדפס בגליון נח תשפ"ב.

מו כדברי הקדושת לוי בביאור שלש המדרגות "עוזר ומושיע ומגן", ראה בשיעור אמונה בשמיטה הנ"ל.

מז לפי מגילה יג, א.

מח אבות ה, ט.

מט ויקרא כו, לד'לה, ושם ברש"י.

נ דניאל י, ח.

נא איכה א, יג.

נב לפי זהר ח"א קיז, א.

נג בנוסף, בעוון שביעות מגיעים לעוני, כמו שנלמד מסמיכות הפרשיות בפרשת בהר, כפירוש רש"י ויקרא לו, א. וכן "דבר בא לעולם... על פירות שביעית", אבות ה, ח.

עוני בגבורה וחולי בתפארת.

רמתים צופים וקדושת לוי

פרשת חיי שרה

להתהפך ולהפוך

קיצור מהלך השיעור

בשיעור קצר בדרושי החסידות הכללית על הפרשה נחשף כח הגיור המיוחד של רבקה וסוד בית המדרש של שם ועבר – בית המדרש לגיור. את האמון שלה ביכולת להפוך את כל העולם לעבוד את ה' מקבלת רבקה דווקא מהשראת ה'היפוך' שעובר יצחק בתחלת הפרשה כדי לעמוד "לנכח אשתו", כהיפך-משלים שלה.

יעקב ועשו בגיור הגרים

ולהוכיח להם שאין בהם ממש ובכל מיני חכמות הפילוסופי. וזה נקרא "פתח עבודה זרה", והיה עשו מפרכס לצאת כיון שהוא מהסיטרא אחרא, ולכן רצה להתחבר עם הגוים, והדיבור הטוב שהיה בתוך הדיבורים בודאי לא שמע כלל. ויעקב לא שמע הדיבורים הנ"ל. רק אחר שנתגיירו ולמדו תורה היאך לעבוד הבורא יתברך, זה נקרא "בית המדרש", היה מפרכס להתחבר עמהם.

בסיום דבריו הוא מוסיף שלשון "מפרכס" (בה משתמשים חז"ל ליציאת הנפש¹) רומזת למסירות הנפש של יעקב שלא להדבק בסרחונו של עשו, הבא לידי ביטוי בכל הדורות במסירות נפשם של בני הנעורים להדבק בצדיקים, והיא הכנה לדורות לשהות ישראל בין העמים בלי

על הפסוק "ויתרצו הבנים בקרבה"² הביא רש"י את דברי חז"ל³ "כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת". רבי שמואל משינווא, בעל הרמתים צופים, שואל⁴ – מדוע רבקה, שודאי דאגה לטהרת ילדיה – עובריה והשתדלה שישוהו תמיד בבית המדרש של יצחק, עברה בכלל על "פתחי עבודה זרה"? הוא עונה:

כי ידוע שהאבות והאמהות היו מגיירים גרים, והיו צריכים לדבר עם עובדי עבודה זרה

נערך מרשימת הרב ע"י איתיאל גלעדי. אור ליכג חשון תשפ"ב.

א בראשית כה, כב.

ב בראשית רבה סג, ו.

ג רמתים צופים סימן ו אות ז.

ד ראה חולין לו, א. א. ובכ"מ.

להיות מושפעים מהם. עיקר חידושו הוא שלשם גיור יש לצאת מבית המדרש לבין העמים, והמשימה מוטלת גם על אשה צנועה הדואגת לגידול בניה בקדושה ובטהרה. תורה זו נאמרה ודאי בהשראת רבו, הרבי ר' בונם, שהיה מקרב רחוקים מאד בשיחות פילוסופיות הנוגעות לעולמם.

"ושלח רצוצים חפשים"

והנה, פלא, "ויתרצצו הבנים בקרבה" (1218) עולה ביטוי נוסף (המופיע בהקשר של צום ראוי) – "ושלח רצוצים חפשים"^א! מכח רבקה, שהבנים מתרצצים בקרבה (היינו בקברה-רחמה)^ב, עתודים ה"רצוצים" – השבורים והעשוקים – להשתלח "חפשים", להוולד בקדושה.

בסופו של דבר גם עשו הרשע, אחד משני הבנים המתרצצים-הרצוצים, עתיד לחזור בתשובה (כשם שהחזיר, סמלו של עשו^ג, עתיד להטהר^ד) מכח החכם היהודי המקיים "דע מה שתשיב"^ה ומוכיח את סכלות הגוי. בעוד שרה אמנו מרחיקה גרים לא ראויים^ו, רבקה אמנו מתווכחת עם כולם כדי להוכיח את צדקת התורה. בזכות מאמציה וסבלה של רבקה להתווכח עם הראש הגויי (א גויישע קאפ) של עשו מתקיים "ורב יעבד צעיר"^ז (כשהוא מוכרח להודות בצדקתו וחכמתו), ובסופו של דבר ישאו מאמצי החינוך שלה פרי, היא תצליח גם אצל בנה הרשע ותשא בגאווה אמהית את התואר

י רש"י לבראשית לב, ה (מפסיקתא זוטא, מדרש אגדה ומדרש שכל טוב).

יא ישעיה נח, ו.

יב והוא סוד עלית הבאר לקראת רבקה – העלאת מ"נ שבסוד שם בן. בגימטריא בהמה, הכולל גם את שרש היצר הרע (שרש עשו), בסוד "בחטא יחמתני אמי" (תהלים נא, ז). התכללות הרע ביסוד הנוקבא היא גם סודי סבת מחזור האשה, המפריש את הדמים הרעים (אך הרשימו שלהם נותר ונכלל בטהרה, בבארה של רבקה ואחר כך בבארה של מרים וכו'), וד"ל.

יג בראשית רבה סה, א (הובא ברש"י עה"פ כו, לד). ובכ"מ.

יד של"ה חיי שרה אות י; תו"א וישלח כה, א.

טו אבות פ"ב מי"ד.

טז ראה אוה"ת בראשית פרשת חיי שרה קיט, ב. וראה עוד רוחו של משיח מאמר "מספד הדרמון" (ובפרט בהערה ח שם).

יז בראשית כה, כג.

בית המדרש לגיור

ליצחק אבינו, כמו לכל האבות, היה בית מדרש שכולו קדש – אליו נכנסו רק הגרים לאחר שנתגירו. אך רבקה יצאה גם לבית המדרש שמיועד לקירוב – בית המדרש של המהפכה הרביעית^א, המיועד לגויים – בית המדרש של שם ועבר (שעדיין לא היו יהודים), המתקיים לשם כך עד היום הזה (וביתר שאת). בפרט, בבית המדרש של שם לומדים את פנימיות התורה השייכת לגויים (אהל שם, "רזא דשמא", הוא "אור המאיר לעצמו", אור הפנימיות) ובבית המדרש של עבר לומדים את הנגלה שבתורה השייך לגויים (אהל עבר, "עובר לעשייתן", הוא "אור המאיר לזולתו", המגיע למציאות החיצונית). הרבי מסביר שכאשר יהודי רחוק מתקרב לתורה יש להתחיל ללמוד אתו דווקא את פנימיות התורה, והדברים שייכים גם לגרים (וביתר שאת, שהרי על פי פשט עדיין אינם מחויבים בכל המצוות^ב, אלא בעיקר מחויבים בכח בחובות הלבבות). אדרבא, עבר הוא 'התחלה חדשה' ביחס לשם, שהרי הוא שלשה דורות אחריו (לאחר סיום "עד כאן רחמי האב על הבן"^ג), כאשר הזיקה לקיום המעשי היא כבר 'מעבר' משמעותי לגיור (ודווקא בבית מדרשו של עבר נטמן יעקב בלכתו לחרון^ד, כהכנה

ה וכפי שמלמד הרב בארוכה החל מהתועודות כ"ד טבת תשע"ה.

ו לקו"ש חכ"ו שיחה ג לפרשת בשלח.

ז וראה רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ד הלכות ב"ה ולקו"ש חל"ה וירא שיחה א סעיפים וז.

ח בראשית רבה נד, ב (הובא ברש"י עה"פ כא, כג).

ט מגילה יז, א.

"והיו לבשר אחד"^{כב} שמתקיים בולד^{כג} (כנודע^{כד} ש"אחד" היינו אחד^ד, יחוד זכר ונקבה, משפיע^ה אח ודלת, "דלית לה מגרמה כלום"^ה, כשהיא ממעיטה עצמה להיות חסרה ומקבלת^ז). ניגוד טוב ומתוקן הוא דווקא חוית "נכח" – עמידה לנוכח, ביחסי אני-אתה ישירים (ולא אני-הוא), כאשר האיש עומד לנוכח אשתו ומשדר לה ש'אני כאן בשבילך', הפוך ממך כדי להשלים אותך. חשוב להדגיש שיצחק לא בקש שאשתו תתהפך לעמוד "לנכח" מולו, אלא התפלל שהוא יתהפך לעמוד "לנכח אשתו". כך ראוי בכל תיקון בין אנשים – על האדם להשתנות כדי להיות ראוי להתקשר לזולתו ולהוליד עמו, ולא לצפות ולהתפלל לשינוי של הזולת. ואכן, "ויעתר לו הוי" – ה' הפך אותו כרצונו. רש"י מסביר "ויעתר לו", לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה" – ה"צדיק בן רשע" הוא בעל תשובה, בעל המודעות להיפוך בעצם, בעוד ה"צדיק בן צדיק" צריך ללמוד איך מתהפכים (כמסופר^{כז} שאחד החסידים הטיח באדמו"ר האמצעי בצעירותו שבהיותו "בן של רבי" – "צדיק בן צדיק" – אינו מבין את קשיי האברכים ואת יכולת העבודה שלהם, ואדמו"ר הזקן הכיר תודה לאותו חסיד ואמר לו ש'הפכת את בערל'ה שלי לחסיד'). כאשר רבקה רואה שגם "צדיק בן צדיק" יכול להתהפך היא מאמינה שגם "רשע בן צדיק" – רשע שבטוח שהוא צדיק-צודק... – יכול להתהפך^{כח}.

כב בראשית ב, כד.

כג סנהדרין נח, א (הובא ברש"י עה"פ).

כד שעה"כ דרושי ק"ש דרוש ו. ובכ"מ.

כה זר ח"ג קפ, ב.

כו וראה באריכות בשיעור ח"י חשון תשפ"ב (ח"א) – נדפס בגליון הקודם.

כז סיפורי חסידים (זוין) עה"ת סיפור 149.

כח והרי זה הוא קל וחומר אמתי, כידוע בשם הרבי ר' אלימלך (ימות עולם מערכתו אתו, הובא בהטבע היהודי עמ' רמ הערה כב) שבעוד רשע שחושב שהוא צדיק יגלה את האמת מתי שהוא ועשה תשובה הרי צדיק שיודע שהוא צדיק לא יעשה תשובה לעולם...

"רבקה אם יעקב ועשו"^{כח} (בעוד יצחק, שחי כבר בעתיד לבוא^ט), אוהב בהווה את עשו דווקא, כפי שהוא, ודוק).

השראת יצחק על מהפכות רבקה

מהיכן מקבלת רבקה את הכח להאמין שאפשר לתקן ולהפוך גם את עשו ואת שאר הגוים שהיא פוגשת בפתחי ע"ז? רבקה עצמה היא בחינה של בעל-תשובה, שמאמינה במהפכות, אך את הכח להאמין שגם רשע ההולך ישר אחד עיניו ולבו, בלי כל הרהורי חרטה (כעשו^ז), בלי להראות כל נטיה להתהפך יכול להתהפך – היא מקבלת דווקא מהתבוננות ביצחק בעלה הצדיק (ההולך ישר, ללא כל סבה להתהפך):

כך דורש הקדושת לוי על "ויעתר יצחק להוי לנכח אשתו... ויעתר לו הוי"^{כא}:

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו. נראה, דהנה דבר הוא היפך נוקבא זה משפיע וזו מקבל אמנם היכן הם התהפכות גמור כשאינם עקרים אז מקבלת הנוקבא ומולידה מהדכר, מה שאין כן כשהם עקרים אינם דבר והיפוכו כראוי דהרי אינה עושה תולדות ממנו. וזהו שכתוב ויעתר יצחק לה' לנוכח, לנוכח דייקא, פירוש שיהיה נוכח, דהיינו היפך מאשתו על ידי שתלד יהיה הוא והיא דבר והיפוכו. וזהו שאמר ויעתר לו ה', הזכיר לשון עתירה שהוא לשון התהפכות כמו שדרשו רבותינו (יבמות סד). מה עתר זה מהפך את התבואה שהקדוש ברוך הוא עשה בקשתו שיהיה היפך גמור הוא ממנה. כדי ללדת על יצחק להיות "לנכח אשתו" – איש שהוא ההיפך מרבקה אשתו ומשלים אותה, דווקא מכח הניגוד זוכים לאחדות האמתית,

יח בראשית כה, ח. וכתב רש"י "איני יודע מה מלמדנו". "איני יודע" הוא סוד שער הנון של הבינה-האמא (לקוטי הלכות ספיה"ע א; אמרי יוסף ויצא קמד, ד), גילוי שם קסא (שם אהיה, שם האמהות והלידה, במילוי יודין), סוד תיקון "ונקה" (שמות לד, ז) שהוא שרש אור אמא – שרשה ברדל"א, סוד אמנות האמא דווקא, וד"ל.

יט ראה בבא בתרא ז, א.

כ ראה בראשית כה, לד וברד"ק שם.

כא בראשית כה, כא.

התהפכות יצחק

הפיכת יצחק "לנכח אשתו" היא בסוד "המנרה נכח השלחן"^{כט} – עליו להאיר לה מצד החסד־האהבה־השפעה, "מנורה בדרום", ועליה לערוך לו שלחן (עבודת האשה^ל), מצד הגבורה־יראה־הקבלה, "שלחן בצפון"^{לא}. זהו היפוך של יצחק, השייך לצד הגבורה, צד השלחן המלא "מטעמים כאשר אהבתי"^{לב}, למדת החסד של אברהם, צד המנורה בה טמון כח "אברהם התחיל להאיר"^{לג} (עבודת האישה־הזכר, "זכר חסדו"^{לד}, ביחס לאשתו).

היפוך יצחק במציאות תלוי בכך שבתחלה הוא 'מתהפך' ונמסר כולו לאלקות, בהיותו "עולה תמימה"^{לה} – "ויעתר יצחק להוי'", "יצחק האט זיך איבער געמאכט אין גאצ'ן צו קוב"ה"^{לו} ('יצחק הפך־מסר את עצמו בשלמות לקב"ה'). כאשר יצחק מתהפך־נמסר כולו לה', נושאי ההפכים, הוא יכול להתהפך גם במציאות כפי הצורך, מגבורה לחסד ומנקבה לזכר. אליבא דאמת, כח ההתהפכות של יצחק ויחוד ההפכים של אברהם ויצחק (אהבה ויראה), הם נושאי הפרשה כבר מפסוק הפתיחה שלה,

כט שמות כו, לה.

ל ראה נדרים כ, ב.

לא בבא בתרא כה, ב.

לב בראשית כז, ד.

לג שמות רבה טו, כ.

לד תהלים צח, ג.

לה בראשית רבה סד, ג.

לו ראה תורת אבות עה"פ.

"ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק"^{לט}, כעולה מארבעת פירושי הקדושת לוי לפסוק:

הפירוש הראשון: "תולדת יצחק" היינו פעולתו להיות "בן אברהם" (מיעקב כל הצאצאים נקראים על שם האבות, אך קודם לכן תלוי היה הדבר בפעולת הבן ללכת בדרך אביו) – היינו פעולת היפוך־עצמו לה', כנ"ל.

הפירוש השני: הפיכת יצחק, בעל הנשמה דנוקבא^{לח}, לבעל נשמה דזכורא, מצד ה"חסד לאברהם"^{לט} – "ואלה תולדת יצחק [להיות בבחינת] בן אברהם – אברהם הוליד את יצחק [נתן בו נשמה דזכורא, שיכולה להוליד]".

הפירוש השלישי: בטולו של יצחק, שאינו חושב על עצמו, משלים ומעצים את מדת האהבה של אברהם אביו (היינו שרש החסד של אברהם בחכמה, ראשית קו הימין, שהיא בטול במציאות ויראה עילאה), בסוד "יפה כח הבן מכח האב"^מ.

הפירוש הרביעי: בהיות יצחק בן אברהם (ההפוך ממנו) הוא זכה להתכללות מדותיהם ביעקב בנו, שמדתו תפארת – "ישראל אשר בך אתפאר"^{מא} (היינו ש"אברהם הוליד [ממש] את יצחק" – גרם לו שיוליד בן הכלול משניהם).

לז בראשית כה, יט.

לח ראה לקו"ת (האריז"ל) ושער הפסוקים לפרשת וירא.

ובכ"מ.

לט מיכה ז, כ.

מ שבעות מח, א.

מא ישעיה מט, ג.

מאה שערים

יש "חמישים שערי בינה", עליהם נאמר "נודע בשערים בעלה" (באות נ של "אשת חיל"). חיבור האיש והאשה נקרא 'דעת', והוא נעשה בכוח חמישים השערים של הבינה, שהרי "אם אין בינה אין דעת". אם כך, המצב הרצוי הוא שהאיש והאשה יודעים זה את זה בחמישים שערים. יצחק ורבקה הם הזוג המושלם בתורה, וכך אצל יצחק ורבקה יש ביחד מאה שערים, "וַיִּמְצָא בְּשָׁנָה לְהוֹאֵל מֵאָה שְׁעָרִים!"

[לפי 'אותיות לשון הקדש']

הסיפור החסידי

המהרש"א | עזרה לחי, עצה למת

רבי שמואל אליעזר הלוי אידלס, מגדולי מפרשי הגמרא, נולד בשנת ה'שט"ו לרבי יהודה הלוי ולגיטל ממשפחת המהר"ל מפראג, בקז'ימיז' שבפולין. הוא נישא לבתו של רבי משה ליפשיץ, רבה של בריסק, והוא ואשתו פורנסו על ידי חותנתו מרת אידל שאף מימנה את ישיבת המהרש"א. בשל כך הזכיר אותה המהרש"א כאמו השנייה, ומכאן כינויו "אידל'ס" (יידיש: של אידל). בשנת שס"ח נפטרה מרת אידל, ועם מותה עבר לשמש כרב בחלם. לאחר מכן שימש ברבנות בלובלין, טיקטין ואוסטראה, והשתתף בוועד ארבע הארצות בירוסלב. התפרסם בחייו במעשי חסד רבים ועל דלת ביתו נרשם הפסוק "דלתי לארח אפתחנו". כתב את ביאורו לש"ס בשם "חידושי הלכות" ו"חידושי אגדות", ובצעד יוצא דופן איחד אותם לספר אחד כדי להדגיש את החשיבות הזוהה שהוא מייחס לשני חלקי התורה. צדיקים העידו על ספרו שנכתב ברוח הקודש, והוא מראשוני בעלי הנגלה המביאים בספריהם את דעת המקובלים. נפטר בה' בכסלו ה'שצ"ב, ונקבר באוסטראה.

מפחד ואימה ותכף קראו למהרש"א. ויגש המהרש"א אל מיטת הבחור, ופתח בלשונו לדבר אל המת: מה אתה רוצה ממנו? ענה המת: הוא ביזה אותי! אמר לו המהרש"א: כלום זה אינו מגיע לך?! הלא היית רשע גמור כל ימי חיך! ענה המת: אין זה מגיע לי, ולא הייתי רשע גמור. עובדא הוה, שראיתי פעם יהודי תלמיד חכם ובר אוריין, נופל לתוך נהר וכמעט שנטבע. סיכנתי את חיי והצלתי את חייו, ומני אז נעשינו לרעים אהובים. עשינו בינינו הסכם ושותפות 'יששכר וזבולון', ותמכתי ופרנסתי אותו כל חיי. כשבאתי לעולם העליון, קיבלו את פני בכבוד מלכים כראוי לתלמיד חכם גדול, ולא הזכירו לי כלל עוונותי. כי המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ועוד שהיה לי חלק גדול בכל התורה שלו ויש לי דין של תלמיד חכם. לכן תובע אני את הבחור לדין תורה, כדין המבזה תלמיד חכם... כששמע זאת המהרש"א ענהו דברים נחרצים: שמע נא, לאמיתו של דבר יש לך משא כבד של

סיפר ה'ח'ת"ס סופר': היו היה בימי המהרש"א איש אחד, רשע מפורסם, אשר הגיע זמנו והלך בדרך כל הארץ. הלך אחד מתלמידי המהרש"א ועשה מעשה, וביזה את המת בפני הרבים בעת ששכב קודם הקבורה. בלילה ההוא נדדה שנת הבחור הלז, כי בא אליו הנפטר בחלום ואמר לו: הריני להזמין אותך לדין תורה בפני בית הדין של מעלה, על אודות הבזיונות. ויהי בבוקר ויקץ הבחור, ותפעם רוחו. סיפר הדבר לאביו, ואביו הרגיעו ב'חלומות שוא ידברו' וכדומה, ונרגע. אך המחזה נשנה במשך שלושה לילות, והבחור אף החל לרעוד מתוך חולי. גמרו אומר לפנות אל רבנו המהרש"א, כדי שיורם כדת מה לעשות. משבאו אל המהרש"א הורה לבחור שיישאר ללון בביתו, וציווה לאנשי ביתו שכאשר יתעורר הבחור מפחד ובהלה, יודיעוהו ויקראו לו. ואכן כך הוה, באמצע הלילה התעורר הבחור

הקדוש ברוך הוא "נושא עוון" ומרחיקו מהחוטא, בלא למחות אותו לחלוטין. כתוצאה מכך מתברר במפתיע, כי גם בעולם העליון ממשיכה ההתמודדות שהחלה בעולם הזה. גם שם נטוות עלילותיו של נורא עלילה על בני אדם, ולא בקלות זוכים ל"עלמא דקשוט" במלא מובן המילה. עולם האמת האמיתי, הוא כזה שבו עברות העבר כבר לא אורבות בפתח. עבור מי שלא זכה לכך, המאזניים עדיין ממשיכים להתנדנד... מי שמסוגל לתפוס זאת הוא המהרש"א, עליו התבטא הבעש"ט כי "אם היו יודעים גדולתו של המהרש"א היו לוחכים עפר מקברו". בחכמתו הוא מצליח להרגיע את הנפטר, ולשכנע אותו לעזוב את השטות אליה נתפס ועלולה להפיל אותו לשאול תחתית. בעצם, אם נתמצת את לקחי הסיפור, נגיע למלה אחת: שפלות. אם היה התלמיד מודע למגבלות ההבנה שלו בכלל, ובפרט ביהודי אחר, לא היה מבזה אפילו רשע. אם היה הנפטר מודע לכך שגן העדן שלו הוא מתנת חנים מאת ה', לא היה עושה פעולות העלולות לערער את כפות המאזניים. בעולם הזה וגם בעולם העליון, לעולם אינך יודע.

עבירות. אך אי אפשר לתבוע אותך, כי המעשים טובים שעשית עשו מחיצה גדולה בינך ובין הס"מ וכל המקטרגים עליך. אך דע, שעוונותיך לא נמחקו כלל וכלל, ועכשיו רוצה השטן להכשילך שאתה תגרום שהבחור ימות, ואז יקטרג עליך מדה כנגד מדה: כלומר, אמת הדבר שהצלת, אבל עתה רוצה הנך להמית תלמיד חכם ודבר זה יפיל את המחיצה המגינה עליך ויפקדו עליך את כל עוונותיך. לכן, אנא במטותא מנך, אל תעשה מעשה כסיל ותאבד עצמך לדעת. מחול לו, ויערב גם לך! נענה המת להמהרש"א, ושולם הבחור שב אל בנו.

לפעמים מפתה אותנו המבט החיצוני להטיל דופי ביהודים אחרים, הנראים נחותים מאיתנו. אולם כאן, כמו בכל סיפור טוב, מתברר כי מראית העין היא טעות גדולה: יהודי שבעולם הזה נחשב לרשע גמור, הראוי לבזיון המת, הוא למעשה בעל זכויות עצומות ומסירות נפש גדולה. מהצד השני, גם אותו נפטר היושב שאנו בגן עדן לא באמת מבין את מצבו. מאחורי החומה שבנה בעמל אורבים כל המקטרגים ומצפים לו, שולחים למחשבתו הרהורי מרמור ונקמה. בסיפורנו מורגשת הדעה בחז"ל, לפיה

הדרך השלישית

שלש הבארות, עשק שטנה ורחובות, הן שלש דרכים להתמודד עם הפלשתים וממשיכיהם: "עֶשְׂק" – חושבים שהכל אינטרסים, **עסקים**. רק נמצא את הדרך לרצות את כולם והכל יסתדר. נעשה משא ומתן עד שכולם יהיו מרוצים והסכסוך ייפתר. מנסים – ולא מצליחים... "שִׁטְנָה": מבינים שיש כאן שנאה תהומית עמוקה, אנטישמיות. לכן כמה שנוותר רק נגביר את התיאבון של התוקפן. אז מה לעשות? להיות חזקים! ולזכור שאנחנו חיים במזרח התיכון... "רְחֻבֹת": נכון שעכשיו יש שנאה עזה, היא תמשך כל עוד אנו נמצאים באותו מישור. עלינו להכיר בייחוד שלנו המגיע ממישור אחר, "ויעתק משם". לא באנו לארץ כדי למצוא בה מקלט בטוח, אלא להקים כאן את מלכות ישראל שתפיץ את אור התורה והאמונה לכל העולם, גם לאותם פלשתים. אם לא נתבייש בבשורה הזו, היא תבטל לבסוף את כל הסכסוכים. "הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ".

[לפי המאמר 'ומלכים מחלצך יצאו' בספר רוחו של משיח]

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

חיות בעבודת ה' בבית

ברוך ה' אשתי ואני נמצאים בזוגיות טובה וקדושה, אך אני מרגיש פער בעבודת ה'. אני אברך בכולל, שמשתדל להשקיע גם בלימוד חסידות ובעבודת התפילה, ואצל אשתי, השקועה בעבודות בבית ובחוף, אני מרגיש 'עייפות'. היא עושה הכל כמו שצריך, אך בלי הרבה חיות פנימית. אני יודע שהיא צדיקה ממני ושאיני ה'משגיח' שלה, אך לצערי אני 'נופל' מדי פעם בהקפדה בענין. מה צריכה להיות העבודה שלי ביני לבין עצמי? איך אני אמור להתייחס למה שאשתי עושה/לא עושה?

מענה:

כמובן, כפי שכתבת, אין מקום לשום קפידה או הערות מצדך. עליך להיות תמיד בשמחה [ולהודות לה' שזכית לשבת וללמוד כל היום]. עליכם לנסות ולמצוא, בדרכי נעם ובעת רצון, זמן ללמוד ביחד משהו שאשתך אוהבת ומתחברת אליו. החיות תלויה בעיקר בלימוד התורה – ולכן

האווירה בבית בנוגע לעבודת ה' תלויה דוקא בהשפעתך הישירה והעקיפה, התחלה טובה היא, כאמור, למצוא זמן ללימוד פנימי משותף.

להתפלל לטוב או לקבל את הכל באהבה?

אנחנו מתמודדים כעת עם קושי לא פשוט, ואיננו יודעים מה צופן העתיד. האם העמדה הנפשית שעלינו לאמץ היא לחשוב שבע"ה יהיה טוב בפועל ממש ("חשוב טוב יהיה טוב") או שמא להתבונן בכך שכיוון שזה מה' אזי זה כבר טוב (כדברי רבי לוי יצחק מברדיטשוב – "כשטוב זה אתה וכשרע זה אתה וכשזה אתה זה תמיד טוב")?

מענה:

ראשית ועיקר הוא להאמין שיש בעל הבית לבירה, המשגיח על כל אחד ואחת בעיני פקחא וכולו טוב ורצון להיטיב. על האדם להיות בעל הבית

על המחשבות שלו ולשעות להדרכת התורה וחז"ל מה צריך לחשוב [ולעשות] במצב כזה: "אפילו חרב חדה כו' אל ימנע עצמו מן הרחמים", "ישועת ה' כהרף עין", "חשוב טוב יהיה טוב". הכל נכלל במדת התמימות ("איהי בהוד") – "תמים תהיה עם ה' אלקיך" (וראה בהרחבה במאמר 'תמימותו של רש"י בספר 'תום ודעת').

בנוסף יש להאמין בדברי חז"ל ש"תשובה תפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה", כשאב הטיפוס ממנו לומדים איך להתפלל הוא דוד המלך [וממילא להרבות באמירת תהלים]. עצה נוספת וחשובה היא לתקוע את המחשבה גם באהבת ישראל, אהבת כל בני המשפחה והידידים [וממש לחשוב על כאו"א בפרט].

כמובן שתמיד ובכל מצב צריך לזכור את הדברים החשובים מאוד שהבאת בשם רבי לוי יצחק – "כשטוב זה אתה כו'". שתבשרו בשורות טובות בטוב הנראה והנגלה. אנחנו אתכם.

אנכי והילדים

המדור לילדי ישראל

חלומות חסידים

בו אנשים מתקופות שונות – אלו שנפטרו מזמן יחד עם ילדים שנולדו רק עכשו. לקפץ לגבה, לפל לתהומות או לנסות בכל הכח לרוץ ולא להצליח בכלל לזוז... בקצור, כל מה שבדרך כלל לא הגיוני הופך בחלום למציאות חיה. ההבדל בין החלום למציאות מזכיר לי תמיד את ההבדל בין קו ישר לעגול. מה הקשר? אז ככה: לקו, גם אם הוא ארוך, יש התחלה ויש סוף. כמו מישוהו שהולך על מדרכה של רחוב ישר. מי שעומד בתחלת הרחוב יכול להתקדם אל סופו, ומי שנמצא בסופו יכול לחזור לתחלתו, אבל אי אפשר להיות גם בהתחלה וגם בסוף באותו רגע. גם המספרים שעל סרגל המדידה שלנו לא יכולים לעקוף אחד את השני. מספר שנים יבוא תמיד אחרי המספר אחד ולפני המספר שלש.

אבל בעגול הדבר דווקא אפשרי. לעגול אין התחלה וגם אין סוף. למשל, אם אני מחזיק בידי חשוק, כל מקום

"כ'י, הכס ססר אק? תלפנ מלכו"
אני מתאזר, לטעם, ואסיר את אפירות
פוליא.

"מה זה פיה? פרוח פ' לטעם רק חסיד..."

החוש של חדש בסלו, שזה עתה נכנסנו אליו, הוא חוש השנה. כן, תתפלאו לשמע, אבל לא רק בשביל לצייר יפה או לנגן צריף חוש. לישן טוב זו גם משימה, כי חלומות הלילה עלולים להיות לפעמים גם לא נעימים, ובחדש בסלו אנחנו מקבלים פח מיוחד להטיב את אותם חלומות, להפוך אותם לטובים, נעימים ומרגיעים. אז בואו ונראה מה יכולים החלומות ללמד אותנו.

חלומים פלאים

מה קורה לנו בחלום? דברים מוזרים... אנחנו יכולים להיות בירושלים, ושניה אחר כך להיות הרחק ממנה, בים המלח. יכולים להופיע

אותה פְּרָשָׁה נִפְגַּשׁ עוד שְׁנֵי חֳלוֹמוֹת: שֶׁל שָׂר הַמַּשְׁקִים וְשָׂר הָאוֹפִים. חֲשַׁבְתֶּם שְׁסִימְנוּ? אִזּוֹ לֹא... בַּתְּחִלָּתָהּ הַפְּרָשָׁה הַבְּאָה (מִקֶּץ) אֲנַחְנוּ פּוֹגְשִׁים עוֹד זוּג חֳלוֹמוֹת, וְהַפְּעַם שֶׁל פְּרָעָה הַעוֹמֵד עַל הַיָּאוֹר וְנִפְעֵם לְרֹאוֹת שְׂבַע פְּרוֹת רְזוּת שְׂאוֹכְלוֹת שְׂבַע שְׁמִנוֹת, וּמִדָּ אַחַר כֵּן רֹאֶה שְׂבַע שְׂבָלִים שְׂדוּפוֹת הַבוֹלְעוֹת אֶת שְׂבַע הַיָּפוֹת.

כֹּסֶל — חֲזָקָה חַדָּשָׁה

כִּמָּה חֳלוֹמוֹת כְּבֵד סִפְרָנוּ? נִכוֹן, תִּשְׁעָה חֳלוֹמוֹת, וְכֵלֶם מִרְפְּזִים בְּשֵׁלֶשׁ פְּרָשׁוֹת כְּמַעַט רְצוּפוֹת! אֲנִי, בְּכָל חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תוֹרָה מְסַפֵּר רַק עַל עוֹד חֶלֶם אֶחָד, וְזֶה אוֹמֵר שֶׁכְּמַעַט כָּל חֳלוֹמוֹת הַתוֹרָה מִרְפְּזִים בְּפְרָשׁוֹת הַלָּלוּ! כַּעַת נָשִׁים לֵב לְתוֹפָעָה מְעַנֵּינָת: שֵׁלֶשׁ פְּרָשׁוֹת הַחֳלוֹמוֹת — וַיֵּצֵא, וַיֵּשֶׁב וּמִקֶּץ — יַחְוִלוּ בְּכָל שָׁנָה בְּמַהֲלָכוֹ שֶׁל חֲדָשׁ כֶּסֶלֹ. זֶה אוֹמֵר שֶׁכַּנְרָאָה יֵשׁ בַּחֲדָשׁ שְׁלָנוּ מִשֶּׁהוּ מְאוֹד חֳלוֹמִי...

וְעוֹד מִשֶּׁהוּ מְעַנֵּנוּ: בְּשָׁנָה יֵשׁ שְׁנַיִם-עֶשֶׂר חֲדָשִׁים, כְּנִגְדַּ שְׁנַיִם-עֶשֶׂר הַשְּׂבָטִים, חֲדָשׁ אֶחָד לְכָל שְׂבָט. חֲדָשׁ כֶּסֶלֹ הוּא הַחֲדָשׁ שֶׁל שְׂבָט בְּנִימִין. זוֹכְרִים כִּמָּה אֲבָנִים יֵשׁ בַּחֲשׁוֹן שֶׁעַל לֵב הַכְּהֵן הַגָּדוֹל? נִכוֹן, גַּם שְׁתַּיִם-עֶשְׂרָה, כְּנִגְדַּ שְׁנַיִם-עֶשֶׂר הַשְּׂבָטִים. לְכָל אֶבֶן יֵשׁ שֵׁם מְשֻׁלָּה. אִיךָ קוֹרְאִים לְאֶבֶן שֶׁל שְׂבָט בְּנִימִין? אַחֲלָמָה! אִזּוֹ גַּם הָאֶבֶן שֶׁל הַחֲדָשׁ הִיא חֳלוֹמִית...

בוֹ אֲנִי אוֹחֵז יְכוֹל לְהִיּוֹת הַהֲתַחֲלָה שְׁלוֹ וְיְכוֹל גַּם לְהִיּוֹת הַסּוּף שְׁלוֹ. אִם אֲנִי רוֹצֶה לְהַצְטַרֵּף לְרִקּוֹד בְּמַעְגָּל אֲנִי חַיֵּב שְׁשֵׁנִים מְהוֹרָקִים בוֹ יִנְתְּקוּ אֶת יְדֵיהֶם וְיַחֲתִכוּ לְרַגַּע אֶת הַמַּעְגָּל הַסָּגוּר, אַחֲרַת אֲמִשִּׁיךְ לְהַמְתִּין מַחוּץ לְמַעְגָּל עַד... אִין סוּף. לָמָּה דוֹמָה יוֹתֵר הַחֶלֶם? לְעִגּוֹל אוֹ לְקוֹ הַיָּשָׁר? כְּמוֹבוֹ, לְעִגּוֹל. בְּמַצִּיאוֹת, כְּאֲשֶׁר אֲנִי עָרִים, הַכֵּל קוֹרָה לְפִי הַסֵּדֶר וְהַהֲגִיוֹן, וְזֶה מְזַכֵּיר לָנוּ אֶת הַקּוֹ הַיָּשָׁר, שֶׁהוֹלֵךְ וּמִתְקַדֵּם. אֲבָל בַּחֶלֶם אִין סֵדֶר, אִין בוֹ מְקַדָּם וּמְאַחֵר. הוּא תְּמִיד מִתְחִיל מְאַמְצֵעַ סְפוּר, וְכְמוֹבוֹ, אִף פְּעַם אִין לוֹ סוּף, כִּי תְּמִיד מְעִירִים אוֹתִי בְּאַמְצֵעַ...

כְּחֳלוֹמוֹת בַּתּוֹרָה

כִּמָּה חֳלוֹמוֹת בַּתּוֹרָה אַתֶּם זוֹכְרִים? בַּפְּרָשָׁה הַבְּאָה (וַיֵּצֵא) נִקְרָא עַל יַעֲקֹב הַבּוֹרַח לְחָדוֹ וּבַדְרָה לֹן בְּבֵית אֵל, שֶׁם הוּא חוֹלֵם עַל סֵלֶם וְעַל הַמְּלֶאכִים הָעוֹלִים וְיוֹרְדִים בוֹ; בְּהַמְשָׁךְ הַפְּרָשָׁה יִסְפֵּר יַעֲקֹב לְרַחֵל וְלֵאמֹר עַל תְּלֵאוֹתַי עִם לָבוֹ אֲבִיָּהּ וְיִזְכִּיר לָהּ חֶלֶם חֶלֶם נוֹסֵף, כִּי צִדַּ סִיעַ ה' בְּיָדוֹ עִם צֵאן לָבוֹ; מִיָּד לְאַחַר מָכוֹן כְּשִׁינְעֻקֵּב יִבְרַח עִם מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְגִיעַ שׁוּב חֶלֶם, וְהַפְּעַם שֶׁל לָבוֹ — ה' מְזַהֵר אוֹתוֹ בַּחֶלֶם שֶׁלֹא יַעֲזוּ לְהִזְיֵק לְיַעֲקֹב.

נְדַלַּג שְׁתֵּי פְּרָשׁוֹת קְדִימָה (וַיֵּשֶׁב) וְשֵׁם נִמְצָא אֶת שְׁנֵי חֳלוֹמוֹת יוֹסֵף עִם אָחִיו — הָאֲלָמוֹת הַמְּשֻׁתָּחוֹת וְהַשְּׂמֵשׁ, הַיִּרְחַח וְהַכּוֹכְבִים הַמְּשֻׁתָּחוּים אֵלָיו; בְּסִיוֹם

כִּי יֵינִי כְחַלְמוֹתַי

לחלומות של הצדיקים הגדולים, כמו יוסף הצדיק, יש הרבה משמעות. אצלם החלום הוא סוג של נבואה או רוח הקדש. אנחנו עוד לא כמותם. אצלנו תכן החלומות הוא בדרך כלל סתמי, על הדברים שחשבנו עליהם במשך אותו היום. ובכל זאת, בהסידות מספר שגם החלומות הרגילים שלנו, גם בלי שאנחנו שמים לב, באים ממקום מאד גבוה. יש להם שרש רוחני. קוראים לו "אור אין סוף הסובב כל עלמין", והוא קשור לאיזה עגול מאוד גדול, אבל את זה כבר נסביר בהזדמנות אחרת... על הגאולה, לה אנו מיחלים, נאמר "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחלמים". מה הפונה? בגלות אנחנו נמצאים בתוך חלום, וכמו בחלום יכולים להיות בו גם דברים לא הגיוניים. מצד אחד אנחנו יכולים להתמלא געגועים לארץ הקדש ומצד שני מיד אחר כך לשקע בנכר; אני מסגל להתפלל בכונה גדולה ומיד אחר כך לשכח מהכל ולשקע בעניינים

גשמיים. אך כאשר תבוא הגאולה נתעורר מהחלום, בו היינו שבוים בזמן הגלות, ונתחיל לחיות במציאות האמתית.

זה פרוש אחד לפסוק, אבל בעצם אפשר להסביר אותו בדיוק הפוך: הגלות היא זו שדומה לזמן בו אנו ערים, ולכן החיים בה מתנהלים על פי דרך הטבע, בצורה הרגילה שאנו מכירים כיום. לעמת זאת, הגאולה היא דוקא זו שתהיה דומה לחלום. אנחנו מיחלים כבר לזמן בו נזכה לגלויים שמעל ומעבר לדרך הטבע, שכל הדברים שהיו עד היום בגדר בלתי אפשרי יהפכו להיות המציאות הטבעית והפשוטה שלנו. החלום יהפך למציאות!

ומה היום? אנחנו יכולים כבר מהיום להתחיל לחלם על הגאולה, ומי שחולם חזק יוכל בסוף לפקח את העיניים ולראות אתה! "היינו כחלמים..."

אז תתחילו להתעורר! אחסידישע חלומות! חלומות חסידים!

5?

מאי-וודאות לוודאות אחרת

החסידות למי שמעמיק להתבונן. יהודי מאמין אומר שוב ושוב "אם ירצה ה'" – אך האם הוא מתכוון באמת? האם מי שמרגיש שכל צעד שלו מותנה ברצון ה' לא מאבד את אחיזתו במציאות היציבה? האמת היא שהדבר הבטוח היחיד הוא ה' יתברך, "הודאי שמו כן תהלתו". כשאומרים "אם ירצה ה'" משתחררים מהוודאות-המדומה של העולם הזה, ומתחברים למקור היציבות היחיד – ה', בו הכל תלוי.

אפשר לנסח זאת גם במושגים של יראה ואהבה: בדרך כלל תופסים את היראה כמאיימת על האדם ומכווצת את מציאותו, אך החסידות מלמדת למקד את היראה ב"נורא", בהתגלות האובייקטיבית של ה'. אז היראה נעשית אמתית, קיומית ורציפה – עוטפת את האדם בתחושת נוכחות ה' קבועה והופכת לאהבה כלפיו.

בשנת תשפ"ב, השווה בגימטריא "לשכן בערפל", מרבה הרב לעסוק בוודאות האלוקית השוכנת דווקא בתוך האי-וודאות של עולמנו – וגם השיעור המרכזי בחוברת השבוע מרחיב בכך.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

